

MINISTERUL EDUCAȚIEI, MINISTRY OF EDUCATION,
CULTURII ȘI CERCETĂRII CULTURE AND RESEARCH
INSTITUTUL PATRIMONIULUI INSTITUTE OF CULTURAL
CULTURAL HERITAGE

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ NAȚIONALĂ
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

NATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE,
WITH INTERNATIONAL PARTICIPATION

***PORTUL POPULAR – EXPRESIE
A ISTORIEI ȘI CULTURII NEAMULUI***

**FOLK COSTUME – EXPRESSION
OF THE HISTORY AND CULTURE OF THE NATION**

EDIȚIA I / EDITION I

PROGRAMUL ȘI REZUMATELE COMUNICĂRILOR
PROGRAM AND ABSTRACTS

**Chișinău, 22 iunie, 2021 /
Chisinau, June 22, 2021**

Organizarea conferinței științifice și editarea culegerii de articole a fost posibilă grație susținerii financiare acordate de către Ministerul Culturii, Educației și Cercetării și Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare în cadrul proiectului din Programul de Stat (2020–2023):

20.80009.1606.02: „Evoluția tradițiilor și procesele etnice în Republica Moldova: suport teoretic și aplicativ în promovarea valorilor etnoculturale și coeziunii sociale”.

The organization of the scientific conference and the publication of the collection of articles was possible thanks to the financial support provided by the Ministry of Culture, Education and Research and the National Agency for Research and Development within the State Project Program (2020–2023)

20.80009.1606.02: “Evolution of ethnic traditions and processes in the Republic of Moldova: theoretical and applied support in promoting ethno-cultural values and social cohesion”.

Redactare / Proof-reading:

Raisa Osadci (textele în limba română), Ana Gorea (textele în limba engleză), dr. Tatiana Zaicovschi (textele în limba rusă)

Coperta: Decor de mâneacă. Sursa: le din Basarabia. <http://semne-cusute.blogspot.com>

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Portul popular – expresie a istoriei și culturii neamului”, conferință științifică națională cu participare internațională (1 ; 2021 ; Chișinău).

Portul popular – expresie a istoriei și culturii neamului = Folk costume – expression of the history and culture of the nation : Conferința științifică națională cu participare internațională, Chișinău, 22 iunie 2021, Ediția 1-a : Programul și rezumatele comunicărilor / comitetul științific: Victor Ghilaș [et al.] ; comitetul de organizare: Victor Ghilaș [et al.]. – Chișinău : S. n., 2021 (Tipogr. „Notograf Prim”). – 52 p.

Antetit.: Min. Educației, Culturii și Cercet., Inst. Patrimoniului Cultural. – Texte : lb. rom., rusă. – Apare cu sprijinul financiar al Min. Culturii, Educației și Cercet. și Agenției Naț. pentru Cercet. și Dezvoltare în cadrul proiectului din Progr. de Stat (2020-2023). – 50 ex.

ISBN 978-9975-62-434-3.

391(082)=135.1=161.1

P 85

© Institutul Patrimoniului Cultural /

© Institute of Cultural Heritage

Parteneri / Partners:

FACULTATEA DE LITERE, CENTRUL UNIVERSITAR NORD DIN BAIA
MARE, UNIVERSITATEA TEHNICĂ DIN CLUJ-NAPOCA, ROMÂNIA/
Faculty of Letters, North University Center, Baia Mare,
Technical University, Cluj-Napoca, Romania

MUZEUL NAȚIONAL DE ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE NATURALĂ/
National Museum of Ethnography and Natural History

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU
“Ion Creangă” State Pedagogical University from Chisinau

INSTITUTE OF ART HISTORY, FOLKLORE AND ETHNOLOGY NAMED
AFTER M. F. RYLSKY OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF UKRAINE, KIYV, UKRAINE/

Институт искусствоведения, фольклористики и этнологии
им. М. Ф. Рылского Национальной академии наук Украины,
г. Киев, Украина

MUZEUL UNIRII, COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA”,
IAȘI, ROMÂNIA
Museum of Union of Moldova, National Museum
Complex «Moldova», Iasi, Romania

Comitetul științific / Scientific Board:

dr. hab. Victor GHILAȘ (președinte), dr. Natalia GRĂDINARU,
dr. Adrian DOLGHI, dr. Tatiana ZAICOVSCHI, Raisa OSADCI, dr.
Natalia LAZAR (România), dr. hab. Gherghina BODA (România), dr.
Lyudmyla PONOMAR (Ucraina)

Comitetul de organizare / Organizing Board

dr. hab. Victor GHILAȘ (președinte), dr. Adrian DOLGHI, dr. Natalia
GRĂDINARU, dr. Victor COJUHARI, dr. Natalia LAZAR (România),
dr. hab. Gherghina BODA (România), dr. Maryna OLYNYK (Ucraina)

PROGRAMUL CONFERINȚEI / CONFERENCE PROGRAM

**Marti, 22 iunie 2021 / Tuesday, June 22, 2021
9.30 – 12.30**

ȘEDINȚA PLENARĂ / PLENARY SESSION

Moderatori / Moderators:

Dr. Natalia LAZAR, Raisa OSADCI

Accesați linkul / Access the link:

<https://meet.google.com/uku-omth-pfq>

CUVÂNT DE DESCHIDERE / OPENING SPEECH

Dr. hab. Victor GHILAȘ, președintele Comitetului de organizare,
director al Institutului Patrimoniului Cultural

MESAJE DE SALUT / GREETING MESSAGES

Dr. Doina Virginia IȘFĂNONI, cercetător etnolog, gr. I, istoric și teoretician de artă, Muzeul Național al Satului „D. Gusti” /

Dr. Doina Virginia IȘFĂNONI, researcher-ethnologist, 1st degree, historian and art theoretician, „D. Gusti”/ National Museum of the Village

Dr. Delia SUIOGAN, conf. univ. Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere /
Dr. Delia SUIOGAN, Associate professor, Cluj-Napoca Technical University, North University Center from Baia Mare, Faculty of Letters

COMUNICĂRI ÎN PLEN COMMUNICATIONS IN PLENARY:

Importanța actualizării informațiilor etnologice despre un element al patrimoniului cultural imaterial din perspectiva strategiilor UNESCO /

The importance of updating ethnological information about an element of intangible cultural heritage from the perspective of UNESCO strategies

Dr. Doina Virginia IȘFĂNONI, Muzeul Național al Satului „D. Gusti”

Portul tradițional – reper identitar și matrice culturală /

Traditional costume – identity landmark and cultural matrix

Dr. Natalia LAZAR, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere

A observa imaginea purtătorilor de costum tradițional /

Observe the image of traditional costume wearers

Dr. Varvara Buzilă, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Vestimentația ca formă de comunicare – ieri și azi /

Clothing as a form of communication - yesterday and today

Dr. Delia SUIOGAN, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere

Cămașa tradițională în obiceiurile de naștere /

The traditional shirt in the birth customs

Dr. Natalia GRĂDINARU, Institutul Patrimoniului Cultural

DEMONSTRAȚII DE FILME ETNOGRAFICE / ETHNOGRAPHIC FILM DEMONSTRATIONS

Evoluția cămeșii din Maramureșul istoric /

The evolution of the shirt in the historical Maramureș

Dr. Măriuca NEMEȘ VERDEȘ, Colegiul Național Pedagogic Regele Ferdinand, Sighetu Marmăției

Ornamentul tradițional în formule cinematografice /

The traditional ornament in cinematic formulas

Dr. Dumitru OLĂRESCU, Institutul Patrimoniului Cultural

SECȚIUNEA I / SECTION I:

**PORTUL TRADITIONAL: CARTE DE VIZITĂ ȘI
SURSĂ DE MODELARE ETNOCULTURALĂ /**

**TRADITIONAL COSTUME: BUSINESS CARD AND
SOURCE OF ETHNOCULTURAL MODELING**

Marti, 22 iunie, 2021, 13.00 – 17.00 /

Tuesday, June, 22, 2021, 13.00 – 17.00

Moderatori / Moderators:

Dr. Gherghina BODA, Carolina COTOMAN

Accesați linkul / Access the link:

<https://meet.google.com/yba-ehyj-fcu>

Portul popular din Valea Jiului – expresie a vieții sociale și artistice /

The folk costume from Valea Jiu - an expression of social and artistic life

Dr. Gherghina BODA, Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva

Spăcelul codrenesc – sens și evoluție /

The codru blouse – meaning and evolution

Laura Melinda TĂTĂRAN, masterandă Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, Muzeograf la Muzeul Județean Satu Mare

Articolele de vestimentație din foile de zestre ale boierilor din Țara Moldovei în sec. al XVII-lea – începutul sec. al XIX-lea: expresie a portului tradițional sau a influențelor? /

The clothing items in the dowry of the boyars from the Land of Moldova in the XVII century - the beginning of the XIX century: expression of traditional clothing or of influences?

Dr. Alina FELEA, Institutul de Istorie

Valențe estetice ale portului popular. Cămașa tradițională românească /

Aesthetic values of the folk costume. The traditional Romanian shirt
Dr. Ludmila MOISEI, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Credințe despre haine în mentalitatea tradițională /

Beliefs about clothes in the traditional mentality
Dr. Elena ȘIȘCANU, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Practici vestimentare de altădată în mediul cultural-artistic național. Observații preliminare /

Former clothing practices in the national cultural and artistic environment. Preliminary remarks
Dr. hab. Victor GHILAȘ, Institutul Patrimoniului Cultural

Portul popular în creația plasticienilor moldoveni în perioada anilor '50 ai secolului XX /

The folk costume in the works of Moldovan plastic artists during the 1950s
Dr. Victoria ROCACIUC, Institutul Patrimoniului Cultural

Vestimentația în cadrul obiceiurilor de înmormântare /

Clothing in funeral customs
Carolina COTOMAN, Institutul Patrimoniului Cultural

Piese vestimentare tradiționale din blană /

Traditional fur garments
Ina ISAC, Institutul Patrimoniului Cultural

Păpușa „Țiganca” – simbol al percepției romantice a romilor în perioada sovietică /

The “Gypsy” doll as a symbol of the romantic perception of the Roma in the Soviet period
Dr. Svetlana PROCOP, Institutul Patrimoniului Cultural

Promovarea identității naționale prin costumul popular /

Promoting national identity through folk costume
Maria-Alexandra KIS (CICEO), Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Universitatea Tehnică din Cluj - Napoca, Romania

**SECȚIUNEA II / SECTION II:
COSTUMUL TRADITIONAL CA PURTĂTOR DE ÎNSEMNE
ETNOCULTURALE: TRECUT ȘI ACTUALITATE /
TRADITIONAL COSTUME AS A BEARER OF ETHNOCULTURAL
MARKINGS: PAST AND PRESENT**

**Marti, 22 iunie, 2021, 13.00 – 17.00 /
Tuesday, June, 22, 2021, 13.00 – 17.00**

Moderatori / Moderators:

Dr. Violeta TIPA, dr. Adrian DOLGHI

Accesați linkul / Access the link:

<https://meet.google.com/uku-omth-pfq>

Reflectarea portului românilor din Basarabia în sursele din *Imperiul Rus (1812–1918)* /

The reflection of the Romanians' clothing in Bessarabia in the sources from the Russian Empire (1812–1918)

Dr. Adrian DOLGHI, Institutul Patrimoniului Cultural

**Vestimentația mirilor din RSS Moldovenească (anii 1950–1980):
între tradiție și modernizare /**

The garments of the bride and groom in the Moldovan SSR (1950–1980): between tradition and modernization

Dr. Lidia PRISAC, Institutul Patrimoniului Cultural

Costumul tradițional din Republica Moldova: aspecte structurale /

Traditional costume in the Republic of Moldova: structural aspects

Raisa OSADCI, Institutul Patrimoniului Cultural

Tradiții de cromatică și grafemică dezvoltate în ornamentul produselor de inspirație tradițională /

Chromatic and graphemic traditions developed in the ornament of folk items

Dr. Svetlana CANGAS, Alina TOCARCIUC, Elena FLOREA, Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie

Tendențe de valorificare a motivelor ornamentale basarabene în vestimentația actuală /

Trends in making use of Bessarabian ornamental motifs in current clothing

Alina TOCARCIUC, Elena FLOREA, dr. Svetlana CANGAȘ, Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie

Valorificarea tehnicii de croșetare tradițională în accesoriile moderne /

Utilization of the traditional crochet technique in modern accessories
Elena FLOREA-BURDUJA, Alina TOCARCIUC, dr. Svetlana CANGAȘ, Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie

Ștergarele tradiționale – valențe codificate /

Traditional towels-concealed valences

Dr. Viorica CAZAC, dr. Jana CÎRJA, Elena URȘU, Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie

Portul tradițional: conturare a identității personajelor în teatrul de păpuși /

Traditional clothing: shaping the identity of the characters in the puppet theater

Dr. Violeta TIPA, Institutul Patrimoniului Cultural

Cămașele tradiționale de fiecare zi pentru bărbați

Traditional everyday shirts for men

Dr. Viorica CAZAC, Lucia ADĂSCALIȚA, dr. Coralia BABCENCO
Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie

Diversitatea prelucrării răscoielii gâtului în cămașele tradiționale de pentru bărbați

The diversity of neckline processing in traditional men's shirts

Dr. Viorica CAZAC, Universitatea Tehnică a Moldovei

**SECȚIUNEA III / SECTION III:
COSTUMUL TRADIȚIONAL CA REFLEXIE A ISTORIEI ETNICE ȘI
FACTOR DE IMPACT IDENTITAR/**

**НАРОДНЫЙ КОСТЮМ КАК ОТРАЖЕНИЕ ЭТНИЧЕСКОЙ
ИСТОРИИ И ФАКТОР СОХРАНЕНИЯ ИДЕНТИЧНОСТИ**

**Marti, 22 iunie, 2021, 13.00 – 17.00 /
Tuesday, June, 22, 2021, 13.00 – 17.00**

Moderatori / Moderators:

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI, dr. Victor COJUHARI

Access the link:

<https://meet.google.com/nsx-ebmm-way>

Украинская народная одежда: от проникновения в городскую культуру в середине XIX в. до развития глобализованной традиции в начале XXI в. /

Ukrainian folk clothes: from penetration into urban culture in the middle of the XIX century, before the development of a globalized tradition at the beginning of the XXI century

Марина ОЛИЙНИК, к.и.н., Институт искусствоведения, фольклористики и этнологии им. М. Ф. Рылского НАН Украины

Знаковые аспекты традиционной одежды украинцев (по материалам издания «Этнографический образ современной Украины») /

Significant aspects of traditional clothes of Ukrainians (based on materials from the publication „Ethnographic Image of Modern Ukraine”)

Людмила ПОНОМАР, к. и. н., Институт искусствоведения, фольклористики и этнологии им. М. Ф. Рылского НАН Украины

Народный костюм украинцев Молдовы в работах исследователей XIX – начала XXI в. /

Folk costume of the Ukrainians from Moldova in the works of researchers of the XIX – early XXI centuries

Dr. Victor COJUHARI, Institutul Patrimoniului Cultural

Особенности одежды застенковой шляхты Северо-Восточной Житомирщины конца XIX – начала XX в. (по материалам села Бехи) /

Features of the clothes of the gentry of the North-Eastern Zhytomyr region of the late 19th – early 20th centuries (based on materials from the village of Bekhi)

Николай БЕХ, н.с. Института искусствоведения, фольклористики и этнологии им. М. Ф. Рильского Национальной академии наук Украины

Проблемы при подготовке и реализации временной выставки «По одежке встречают...» в РЭМОН «Этыр» – Габрово /

Problems in the preparation and implementation of the temporary exhibition „They are met according to clothes ...” in REMON „Etar” - Gabrovo

Румяна ДЕНЧЕВА, Региональный этнографический музей под открытым небом „Этыр” – г. Габрово, Республика Болгария

Portul tradițional al lipovencelor din Republica Moldova /

The traditional feminine costume of the Lipovans from the Republic of Moldova

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Elemente ale costumului bărbătesc tradițional rus în fotografiile din an. 1898, de P. M. Kondratsky, „Vederile Chișinăului și a împrejurimilor sale” /

Elements of the traditional Russian male costume in the photos of the year 1898, by P. M. Kondratsky, „Views of Chisinau and its surroundings”

Irina IJBOLDINA, Institutul Patrimoniului Cultural

Костюм болгар Молдовы как социокод их истории и культуры /
The costume of the Bulgarians of Moldova as a sociocode of their history and culture

drd. Emilia BANCOVA, Universitatea de Stat din Moldova

Cultura tradițională găgăuză ca sursă de formare a markerilor etnici /

Gagauz traditional culture as a source of forming ethnic markers

Dr. Diana NICOGLO, Institutul Patrimoniului Cultural

REZUMATELE COMUNICĂRILOR / ABSTRACTS OF COMMUNICATIONS

Portul popular din Valea Jiului – expresie a vieții sociale și artistice

Dr. hab. Gherghina BODA,
Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, România

Portul popular din Valea Jiului ocupă primul loc în ansamblul manifestărilor populare jienești, reprezentând un mijloc de exprimare a valorilor spirituale, definindu-se în acest context ca o remarcabilă realizare artistică. Piesele costumului popular sunt caracterizate de simplitate și robustețe, reflectând însuși modul de viață și firea oțelită a locuitorilor din această zonă preponderent muntoasă. Liniile drepte ale croiului, materialul gros al pânurii și al țesăturilor pentru șorțuri, catrințe și rochii de lână, lungimea unor piese ca șubele, cojoacele, chepenegele, cămășile femeiești și bărbătești, contrastul dintre culoritul, de regulă sobru, precum și alte caracteristici ale costumului reflectă tocmai modul de viață al jienilor. În liniile sale fundamentale portul păstrează caracteristicile specifice unei populații care vreme de secole s-a îndeletnicit cu agricultura, păstoritul și creșterea vitelor, ceea ce îi conferă un caracter funcțional.

Costumul popular jienesc nu reprezintă o particularitate a regiunii, ci se prezintă ca una dintre variatele tipuri ale portului transilvănean, dar cu elemente particulare care conferă specificitate, elemente care au cunoscut o evoluție continuă, de influențe neconținute și de coexistență a mai multor forme paralele în structura pieselor de costum, o sinteză nouă de elemente vechi.

Preferințele stilului estetic sunt percepute nu numai pe plan exterior, ci și pe plan interior, ca reflecții ale unor atitudini psihice, ale unor procese interioare adânci, dispoziții și reacții ale sufletului omului creator de cultură materială și spirituală. Se observă o simetrie statică, sculpturală a costumului, cu un fond neutru, alb, brun sau negru, o slabă dezvoltare a câmpurilor ornamentale, o sintaxă decorativă simplă, o organicitate și logică stringentă a ideoplasticii ce dă naștere motivului ornamental propriu-zis, un colorit sobru, toate acestea reprezentând principalele sale caractere estetice.

A observa imaginea purtătorilor de costum tradițional

Dr. Varvara BUZILĂ,

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Obiectul nostru de studiu este produsul emblematic al societății tradiționale. În procesul comunicării, omul acestei societăți opera cu imagini, încadrate în structuri și încărcate de semnificații relaționate cu memoria colectivă și reprezentările despre lume. Costumul tradițional face parte din imperiul imaginii și necesită să fie cercetat din această perspectivă. Pentru că observația este una din principalele noastre metode de studiu, propunem o considerare, după caz și reconsiderare, a imaginilor circumscrise de costumul tradițional pe măsura importanței lor în domeniu. Constituirea costumului s-a produs în urma unui proces îndelungat și complex de dezvoltare, întrucât el, ca și celelalte produse constitutive ale culturii tradiționale, făceau parte din modelul mito-poetic al lumii, unul distinctiv de al altor culturi, fiind bazat pe modelul lingvistic al purtătorilor. Trebuie să încadrăm efortul de a descifra motivele și structurile ornamentale de pe costum în acest context al înțelegerii imaginilor ca reprezentări despre lume.

După ce s-a stăruit preponderent asupra considerării aspectelor tehnice ale realizării costumului (materialele din care era confecționat, tehnicile prin care i s-a imprimat înfățișarea), este la fel de important să punem în valoare și acest fond al imaginilor, pentru a-l face relevant. Deosebim două sfere esențiale ale imperiului imaginii costumului tradițional, văzute din perspectiva comunicării. 1. Prin înfrumusețarea costumului cu motive ornamentale omul tradițional crea imagini semnificative, contextualizate în structuri și modele, astfel încât acesta devenea o lume de imagini la purtător. 2. Perceperea imaginii omului îmbrăcat în costum, întâi de toate de către membrii comunității, de reprezentanții altor culturi, inclusiv de cercetători, – cu alte cuvinte, de către ceilalți – și crearea de noi imagini. Identificarea și punerea în valoare a acestor imagini ni se pare fundamentală pentru a contura noi probleme de cercetare în domeniu.

Cele mai vechi piese vestimentare, păstrate în colecțiile muzeale, țin de a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Din secolul al XIX-lea datează și cele mai vechi imagini ale purtătorilor de costume tradiționale sub formă de desene, litografii, iar de la sfârșitul secolului și de fotografii. Surprinzând imagini grăitoare despre purtătorii de costume tradiționale și pozele fotografice din prima jumătate a secolului XX, identificate în ultimul timp. Despre mutațiile survenite în practicarea acestor vestimente simbolice

În a doua jumătate a secolului XX, dispunem de cele mai multe mărturii imagistice. Ele relevă anumite tendințe ale formatorilor de opinie, în gestiunea cărora se afla producerea costumelor scenice. Despre impactul imaginilor purtătorilor de costum tradițional în era internetului se cuvine să discutăm, pentru a elucida determinările producătorilor și tendința formatorilor de a respecta autenticitatea și originalitatea acestui ansamblu de haine, devenite prioritare în strategiile identitare din prezent.

Variante de prelucrare a răscoielii gâtului la cămășile tradiționale bărbățești

Viorica CAZAC

Universitatea Tehnică a Moldovei

Interpretarea actuală a cămășilor tradiționale bărbățești prin diverse forme de reprezentare a răscoielii gâtului, în intenția de a le revitaliza, prezintă un interes sporit pentru studiu.

Remarcam la multe din piesele muzeale, ce reprezintă cămăși tradiționale bărbățești, atât de purtat, cât și de sărbătoare, diverse soluții constructive a răscoielii gâtului, unele din ele având guler de tip ștei, altele guler răsfrânt, iar altele având o prelucrare simplă a răscoielii gâtului.

Nu am atestat deocamdată studii cu referire la analiza soluțiilor aplicate sau la influențele altor culturi asupra deciziei privind finalitatea modelului de prelucrare a răscoielii gâtului la cămășile tradiționale bărbățești și nici a tipului de guler utilizat.

La cămășile tradiționale bărbățești de purtat, au fost constatate soluții simple de prelucrare a răscoielii gâtului, uneori fără guler, alteori cu prezența gulerului de tip ștei subdimensionat.

La cămășile tradiționale bărbățești de sărbătoare, analizate după piese muzeale, precum și după fotografiile de arhivă a fost remarcată prezența frecventă a gulerului ștei și, de asemenea, a gulerului răsfrânt. Gulerele răsfrânte, prin amploarea lor în raport cu cele de tip ștei, denotă o ținută cu prezență mai generoasă, evidențiindu-se și datorită decorului ornamental bogat, dispus pe marginile acestuia.

Colțurile gulerului răsfrânt și ale celui de tip ștei, prezintă în mod frecvent soluții de poziționare a liniilor de contur, ce le definesc, formând un unghi drept, rareori fiind utilizate soluții, care prezintă colțuri rotunjite. Soluțiile constructive ale gulerelor erau determinate de principul economiei pânzei, din care se confecționau cămășile.

Subiectul studiului referitor la aspectul estetic și utilitar de finalizare a răscoielii gâtului la cămășile tradiționale bărbățești rămâne unul deschis. Elucidarea acestuia ar putea pune în lumină aspecte interesante ale concepției tradiționale despre lume, univers și despre alte fenomene, interpretate conform mentalității tradiționale.

Cămășile tradiționale bărbățești de purtat

Viorica CAZAC, Lucia ADĂSCALIȚA, Coralia BABCENCO,
Universitatea Tehnică a Moldovei

Cămășile tradiționale bărbățești de purtat prezintă un interes deosebit pentru studiu, având în vedere analiza materiei prime, utilizate pentru realizarea

lor, identificarea unor soluții constructive prin croială, precum și prin tehnologii de constituire structural-morfologică.

Modeste prin imaginea decorativă, cămășile bărbățești de purtat oferă soluții constructive, având ca premise considerentele funcționale, economice și de eficientizare a utilizării materialelor.

Aspectele funcționale cu impact asupra soluției constructive a cămășilor de purtat au fost determinate de muncile pe care bărbații neamului românesc le îndeplineau zi de zi. Printre acestea se regăsesc aratul, semănatul, prășitul, cositul, lucrul în vîi și livezi, curățatul zăpezii și multe alte munci, care altădată se realiau, utilizând unelte artizanale simple, dar care solicitau implicare fizică deosebit de complexă. Aceste condiții impuneau la rândul lor asigurarea calităților dinamice ale produselor de îmbrăcăminte. Nu în zadar, cămășilor bărbățești de purtat în fiecare zi le este caracteristică o mare lejeritate. Fiind analizate mai multe cămăși bărbățești, atestate în muzeele din țară, a fost lansată ipoteza că soluțiile constructive aplicate ofereau modele optime, determinând, astfel, și caracteristicile dimensionale ale pânzei țesute în casă. Elementele de croi ale cămășilor prezintă configurații raportate la forme geometrice simple: dreptunghiuri, triunghiuri, bazate în principal, pe structura țesăturii, din care erau confecționate.

Materia primă utilizată, de obicei, pentru realizarea cămășilor de purtat era cânepa, descrisă cu multă savoare de Ion Creangă în lucrarea sa „Amintiri din copilărie”. Prelucrarea cânepii prezintă un proces complex, ce constă dintr-un șir de etape, finalizate cu dobândirea firului din care este țesută pânza de cânepă, caracterizată printr-o mare rezistență mecanică. Etapele principale de la semănarea cânepii până la obținerea pânzei de cânepă sunt: semănatul cânepii, creșterea, coacerea, culegerea, uscarea, separarea tulpininelor de frunze și semințe prin înmuierea îndelungată în apele curgătoare ale râurilor, uscarea după spălare, alegerea tulpinilor pentru extragerea fibrelor, mărunțirea cu bătătorul, apoi melițarea cânepii și extragerea fibrelor, pieptănatul cu trei tipuri de piepteni, selectând, ca rezultat, fibre de calitate diferită, ce vor avea ulterior destinație utilitară diferită, după care urmează torsul firului și, în sfârșit, țeserea pânzei.

Soluțiile de îmbinare a reperelor în vederea constituirii structural-morfologice a cămășilor bărbățești de purtat, datorită utilizării tehnicilor manuale erau simple, deseori aplicându-se îmbinările prin puncte înaintea acului. În zonele cu solicitare dinamică sporită a fost atestată utilizarea îmbinărilor cu puncte în urma acului, asigurând, astfel, o rezistență mai mare. Îmbinarea elementelor de croi prin punctele în lanț la cămășile bărbățești de purtat, cercetate de noi până în prezent, au fost mai rar întâlnite, deși această tehnică oferă cea mai mare alungire și rezistență la întindere, asigurând elasticitatea îmbinărilor pe potriva dinamicității mișcărilor.

Ștergarele tradiționale – valențe codificate

Dr. Viorica CAZAC, dr. Jana CÎRJA, Elena URSU,
Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie

Ștergarele / prosoapele tradiționale din spațiul basarabean fac parte din tezaurul identitar al națiunii, ce prezintă istorii cu o încărcătură semantică deosebită. La mijlocul sec. XX nu exista familie de gospodari, care să nu fie preocupată de cele mai importante evenimente, ce au loc pe tot parcursul vieții. Prosoapele erau nelipsite în cadrul acestor evenimente, fiind asemuite cu drumul vieții. Fiecare din ele conținea mesaje codificate, inserate în conceptul structural, estetic și ideatic, în caracteristicile dimensionale ale pânzei, modul de țesere, modul de ornamentare cu motive și cromatică specifică.

În raport cu ștergarele / prosoapele tradiționale decorative nu pot fi trecute cu vederea dantelele / horboțelele”, ce integrează imaginea acestora. Ștergarele decorative sunt atestate deosebit de frecvent în cadrul obiceiurilor de familie: naștere, căsătorie, înmormântare. Elementele selectate riguros și reproduse prin tehnicile de croșetare amplificau mesajul ce trebuia să fie exprimat de ștergar. Impactul stimulativ al prezenței ștergarului decorativ revigorează valențele spirituale ale neamului prin rezonare cu fiecare om, determinându-l să urmeze credințele moștenite, preocupate de echilibrul spiritual al umanității și de moștenirile pe care la rândul său le lasă pe parcursul vieții sale.

Analizând peste 300 de prosoape din fondurile muzeelor zonale, rurale din Republica Moldova, precum și în rezultatul discuțiilor cu informatori, ce au o experiență onorabilă, au fost identificate numeroase mesaje, înscrise pe prosoape. Decorate cu multă măiestrie, utilizând diverse tehnici de țesere, broderie și croșetare, ele transmit mesaje de o mare încărcătură: urări de sănătate, reproduse prin elementele frunzelor de stejar, prin florie de cicoare, vreje, ghinzi, verdele ierbii (cele mai deschise nuanțe simbolizând copilăria, verdele mediu simbolizând tinerețea, iar cromatica graduală spre nuanțe mai intense simbolizând maturitatea și etapa înțelepciunii), prin simboluri ale credinței și de conexiune cu divinitatea. Nelipsite din ornamentica prosoapelor tradiționale sunt liniile diversificate cromatic, reprezentând în opinia unor informatori drumuri drepte dus-întors pe ambele capete ale piesei și semnificând o urare de cale bună în viață, fără încercări, cu sănătate și belșug. Ștergarele / prosoapele tradiționale, la fel ca și alte elemente textile tradiționale, conțin istorii reproduse prin tehnici strămoșești, integrate cu valori spirituale ale neamului, ce trebuie păstrate, salvardate și transmise noilor generații.

Tradiții de cromatică și grafemică, dezvoltate în ornamentul produselor de inspirație tradițională

Dr. Svetlana CANGAS, Alina TOCARCIUC, Elena FLOREA,
Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie

Portul popular, produsele de cultură tradițională reflectă spiritul neamului, constituit prin milenii de istorie. Astfel, problema autenticității elementelor tradiționale, aplicate în domeniul produselor de inspirație tradițională, este una complicată, rămânând mereu actuală, desi este discutată în nenumărate rânduri.

Grafica ornamentului, de asemenea, s-a dezvoltat, s-a modificat și s-a îmbogățit în timp. La o analiză comparată a vestigiilor arheologice, datate preponderent din perioada Cucuteni, care se remarcă prin semele incizate pe statuete din lut, precum și prin cele conturate cu pastă albă sau colorată pe ulcioare și alte obiecte casnice, în raport cu grafica elementelor de decor, brodate sau aplicate pe produsele tradiționale, date cu sfârșitul sec. al XIX-lea – inc. sec. XX, ce se regăsesc în Muzele de Istorie și etnografie, sunt atestate deosebiri în unele aspecte de grafică ornamentală, rămânând, totuși, aproape constantă semantica și contextul.

Evoluția îndeletnicirilor, a posibilităților de dobândire și prelucrare a materiei prime, a coloranților și, în oarecare măsură, aderarea la credința creștină și modificarea sistemului de norme cultice s-a manifestat prin dezvoltarea caracterului grafic al elementelor de broderie, al elementelor de decor amplasat pe piesele de port popular, al mesajelor țesute pe covoare, păretare și alte produse de interior casnic.

Contradicția expresiei „Tradiții dezvoltate” se poate explica prin persistența în timp a legendelor neamului, transmise din tată în fiu, a conservării informației, a păstrării îndeletnicirilor de familie, a cunoștințelor referitoare la tehnologii și tehnici, ce permit dezvoltarea în sine, precum și prin procesul continuu de împrumuturi culturale reciproce și relații de schimb cu alte neamuri.

Analiza interpretărilor, referitoare la simbolul semnului grafic, corelate cu importanța amplasării zonelor de decor pe suprafața unui produs, precum și cu coordonatele geografice de regăsire produsului respectiv sunt deosebit de importante, pentru că denotă traseul de educație culturală și, uneori, oferă indicii de migrație a etniilor.

Atestarea caracteristicilor grafice comune a simbolurilor decorative, prezente în diverse domenii: port tradițional, obiecte de cult, de împodobire a casei etc. vor fi subiecte de discuție în comunicare.

Vestimentația în cadrul obiceiurilor de înmormântare

Carolina COTOMAN, Institutul Patrimoniului Cultural

Moartea este concepută, imaginar, ca o lungă călătorie (marcată și pe plan ceremonial) într-o lume similară acesteia de aici, deși opusă ei. Drumul către lumea cealaltă se desfășoară simbolic sub forma unei călătorii. M. Eliade constată că această călătorie este identificată cu merul spre Centru, Centrul apărând ca simbol al dezvoltării spirituale. Susținând acest punct de vedere, mai mulți cercetători consideră că pentru om călătoria post-mortem este cea mai importantă dintre călătoriile pe care le-a făcut vreodată.

Delia Suiogan în lucrarea „Omul și trecerea în mentalitatea tradițională” menționează următoarele: „Prin intermediul simbolurilor omul tradițional încearcă să mențină o permanentă legătură cu divinitatea. Într-o societate de tip tradițional toate elementele ce-l înconjoară pe individ sunt purtătoare de simbolism. Mai mult chiar, între elementele din jurul său, omul stabilește o serie întreagă de relații care conduc la construirea în timp a unui adevărat univers simbolic. Un sistem de credințe și simboluri stau la baza morții și nu numai, căci le găsim și în ceremonialul nașterii sau al nunții. De exemplu, învelirea pruncului în pânză albă, îmbrăcarea miresei cu o rochie albă, precum și îmbrăcarea defunctului în haine noi și așezarea pânzei albe cât e de lung mortul, nu sunt simple gesturi cotidiene, ce țin de planul realului și sunt gesturi care au o valoare simbolică. *Vestimentația* devine astfel o barieră care-l apără de cotidian, făcând posibilă trecerea la un alt nivel. Cei trei actanți îmbrăcați în alb devin imagini arhetip ale purității, fapt care le dă dreptul la un nou început. Dar, în primul rând, albul este cel care le oferă protecția, făcând posibil sfârșitul la nivelul unei stări anterioare, inferioare, și începutul unei stări noi, superioare”.

Comunicarea va conține descrierea și analiza vestimentației în cadrul obiceiurilor de înmormântare, accentul fiind pus pe îmbrăcămintea și accesoriile defunctului, precum și a participanților la înmormântare, ca ritual de trecere. Vor fi luate în dezbatere, din perspectiva încadrării în structurile imaginarului tradițional, obiceiurile și credințele referitoare la straiile răposatului și, de asemenea, ale actanților.

Fenomenele la care ne referim au semnificație polivalentă, dar cel mai important este faptul că ele trebuie să asigure perfecta despărțire și trecere, în același timp servind la refacerea echilibrului moral și social al familiei și al colectivității afectate de moarte. Trebuie să remarcăm că toate secvențele ceremonialului de înmormântare au ca scop construirea punților către lumea de dincolo pentru defunct și asigurarea detașării acestuia de lumea de aici.

Reflectarea portului românilor din Basarabia în sursele din Imperiul Rus (1812–1918)

Dr. Adrian DOLGHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Sursele scrise din Imperiul Rus oferă informații importante cu privire la populația Basarabiei în anii 1812–1918. Rapoartele statistice cu informații detaliate despre populația și resursele regiunii sunt documentele cele mai răspândite, urmează jurnalele de călătorie. Unele surse, foarte rare, oferă și ilustrații. Aceste surse conțin, inclusiv, informații referitoare la portul românilor din Basarabia. Studii dedicate nemijlocit portului populației din Basarabia, realizate în Imperiul Rus, nu am atestat. Ținem să remarcăm câteva surse importante, care oferă informații generale despre portul românilor (moldovenilor) basarabeni: Petru Kunițki – *„Scurtă descriere statistică a regiunii din partea dreaptă a Nistrului, anexată la Rusia conform tratatului încheiat cu Poarta Otomană în anul 1812”* (1813); *albumul ilustrat „Popoarele Rusiei”* (1862); revista *„Rusia Pito-rească”* (1898); cartea *„Românii. Lecturi pentru popor”* (1898); *„Călătorie în Rusia meridională și în Crimeea: prin Ungaria, Valahia și Moldova”* (1853); *„Basarabia. Țara. Oamenii. Economia”* (1918) ș.a.

Printre primele mențiuni, după anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, referitoare la port, este cea a lui Petru Kunițki, care menționează în 1813: *„Obiceiurile poporului moldovenesc simplu sunt asemănătoare cu cele ale malorușilor, chiar și portul lor este asemănător – cămașă largă cu brâu, manta (suman) cu mânecile tăiate, pantaloni largi, cizme roșii, căciuli gri din blană de miel – acesta era portul de sărbătoare. În zilele obișnuite purtau ce aveau la îndemână.”* Sursele ilustrate confirmă unele asemănări de piese, în același timp sunt sesizabile diferențe, referitoare la modul cum arata vestimentația. Lev Berg, originar din orașul Tighina, relatează: *„Bărbații poartă pe cap căciuli din blană de miel (cușmă), vara la muncă poartă pălării din paie cu boruri mari. Vara poartă cămași și pantaloni din pânză. Uneori îmbracă o manta de asupra sau un caftan scurt. Iarna poartă mintean, cojoc din blană de oi, pantaloni de lână (meșini), căciulă din blană de miel (cârlan). Se încălțau în opinci. Portul de sărbătoare bărbătesc era constituit din semi-caftan, brâu colorat sau chimir din piele cu chisea. Fetele umblau cu capul descoperit, iar femeile măritate purtau basma. Portul femeilor era alcătuit din rochie și cațaveică”.*

Comparând cele două mențiuni, notate la diferență de un secol una de alta, analizând date din perioada secolului al XIX-lea, precum și unele ilustrații, constatăm că portul românilor din Basarabia pe parcursul ocupației țariste nu a suferit modificări esențiale. Majoritatea populației, locuind în mediul rural, nu a fost influențată în mare măsură, în ceea ce privește portul, de procesele modernizatoare din mediul urban.

Articolele de vestimentație din foile de zestre ale boierilor din Țara Moldovei în sec. al XVII-lea – începutul sec. al XIX-lea: expresie a portului tradițional sau a influențelor?

Dr. Alina FELEA,
Institutul de Istorie

Comunicarea se va referi la trusoul cu haine din foile de zestre, date fetelor din familiile boierilor din Țara Moldovei în sec. al XVII-lea – începutul sec. al XIX-lea și va face o categorisire a vestimentației, ce poate fi încadrată la unul din capitolele: port tradițional sau vestimentație cu vădite influențe din exterior, – în intenția de a evidenția partea preponderentă.

Spre deosebire de fetele din familiile țăranilor și orășenilor, care la capitolul vestimentație primeau drept zestre câteva haine și accesorii confecționate din stofe tradiționale, expresie a portului popular, printre acestea fiind și haine cotidiene, și haine de sărbătoare, în trusoul fetelor de boieri era o diversitate vestimentară. Din stofe tradiționale erau confecționate rochii, sucne, cămășiile „femeiești și bărbătești”, „cu izmenele lor”, năfrâmi. Pentru fetele de boieri sunt menționate hainele de casă, de exemplu, „o rochie cu antereu de cutnie de purtat”, care erau la un preț mai mic decât cele din stofe de import.

În intervalul de timp examinat, trusoul cu zestre era un adevărat indicator al modei, respectate de fetele și soțiile boierilor din Țara Moldovei. *La etapa respectivă, în sec. al XVII-lea, după o perioadă de influență poloneză, tot mai mult pătrund elementele de modă orientale, se remarcă evidente împrumuturi turcești: în denumirile hainelor, în țesături, în garnisirea cu pietre scumpe etc. Se remarcă în mod special sec. al XVIII-lea, numit de E. Pavlescu „secol al revoluției modei”, vestimentația fiind un indiciu indiscutabil al influenței constantinoliene. Foile de zestre notează exact din ce erau confecționate sau cu ce erau garnisite hainele. De exemplu, rochiile puteau fi „ruchii cu flori, ruchii di ghermeză cu flori”, „rochie de papură” etc., iar „colțuni de mătasă și de bumbac”.*

Valorificarea tehnicii de croșetare tradițională în accesoriile moderne

Elena FLOREA-BURDUJA, Alina TOCARCIUC, dr. Svetlana CANGAȘ
Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie

Împletitul dantelelor / horboțelelor sau croșetarea este o modalitate tehnico-decorativă de împodobire a produselor țesute de uz casnic și de înfrumusețare a locuințelor, de decorare a pieselor vestimentare și de ritual. În portul popular, împletitura numită literar „dantelă» o găsim la marginea basmalelor, la cămășile femeiești și bărbătești. Prin croșetare, dintr-un fir de ață se pot crea și textile integral împletite ajurat. Arta de a croșeta oferă posibilitatea de a utiliza o gamă bogată de îmbinări de lațuri din firul de ață și procedee tehnice, ce oferă ca rezultat o mare varietate de noi modele a pieselor croșetate. Acestea prezintă o prețioasă comoară de valori decorative, exprimate prin simțul practic și gustul artistic al artei populare moldovenești.

În comunicare va fi prezentat modul de utilizare a tehnicilor tradiționale de croșetare în crearea accesoriilor moderne. Au fost realizate fotografiile ce reflectă tehnicile tradiționale de croșetare, utilizate la ornamentarea prosoapelor și iilor vechi basarabene. Schemele de croșetare au fost analizate și au fost stabilite un șir de elemente repetitive. Aceste elemente identificate, stau la baza creării unor modele noi de împletitură, ce pot fi aplicate într-o nouă perspectivă. În lucrare sunt prezentate etapele principale de confecționare a unui accesoriu, de la produs tradițional la produs modern. Noile scheme de croșetare create, îmbină tehnicile tradiționale cu formele volumetrice moderne. Acestea sunt executate în softuri specializate și ne permit păstrarea și modificarea schemelor la necesitate. De asemenea, pot fi create baze de date electronice, care vor cuprinde diverse scheme de croșetare. Astfel, îmbinând valorile trecutului cu formele și tehnologiile moderne, putem diversifica asortimentul accesoriilor cu ornamente tradiționale și promova valorile patrimoniului etnocultural.

Practici vestimentare de altădată în mediul cultural-artistic național. Observații preliminare

Dr. hab. Victor GHILAȘ,
Institutul Patrimoniului Cultural

Ca perspectivă de abordare, comunicarea își propune să urmărească retrospectiv unele practici vestimentare, caracteristice vieții artistice de odinioară în cultura națională. Demersul se întemeiază pe studiul surselor scrise și iconografice care, în opinia noastră, sunt nu doar edificatoare, ci și revelatoare din punct de vedere istoric, documentar și estetic. Se încearcă o restituire, fie și parțială, a unui element identitar din patrimoniul cultural național, care, prin limbajul său vizual, capta atenția celor din jur, scoțând, totodată, în evidență apartenența la o anumită categorie socială sau profesională a individului sau grupului, condiționându-i vestimentația și piesele componente obligatorii ale acesteia. Cu trecerea timpului, unele elemente au dispărut sau se mai păstrează izolat în anumite comunități, altele și-au modificat aspectul. Personalizând purtătorul sau purtătorii, imaginea exterioară a veșmântului reflecta mentalități, tradiții, mediul, atmosfera și perioada istorică, în care se manifesta. Vom prezenta unele observații preliminare, referitoare la câteva ansambluri vestimentare, la funcțiile utilitare, ceremoniale și simbolice ale acestora, caracteristice producțiilor cultural-artistice din substrat, precum și celor de mai târziu, specifice vieții de la curțile domnești. Atât unele, cât și altele sintetizează dimensiunea existențială și spirituală a etniei care le-a creat.

Exemplele extrase din sursele analizate ilustrează doar o parte din practicile vestimentare, întâlnite în spațiul cultural-artistic din secolele trecute. Demersul pe care îl propunem schițează tabloul parțial al tematicii, specificate în titlu. Un studiu aprofundat ar oferi date suplimentare, mult mai concludente, ce ar etala gusturile și estetica timpului, precum și alte elemente de epocă, caracteristice veșmintelor din mediul de referință, elemente provenite fie din tradiția autohtonă, fie din cea orientală, subliniind astfel diversitatea și specificitatea inconfundabilă a acestora.

Cămașa tradițională în obiceiurile de naștere

Dr. Natalia GRĂDINARU,
Institutul Patrimoniului Cultural

Începând cu travaliul și până la botezul nou-născutului, din cauza vulnerabilității celor ce parcurgeau mutația existențială – mama și pruncul – comunitatea, reprezentată de moașă, performa o serie de ritualuri, cu funcție de protecție și de ușurare a trecerii. Un rol însemnat în cadrul acestor ritualuri o avea cămașa tradițională. Investită, conform mentalității populare, cu putere augurală, apotropaică și taumatugică, cămașa a fost utilizată în ritualurile de protecție, precum și în cele de consacrare și propițiere.

În categoria ritualurilor, care precedau nașterea și aveau menirea să ușureze travaliul, mai multe acțiuni simpatetice, cum ar fi cele de dezlegare, desfacere, sugerau deschiderea și desfacerea rapidă a uterului femeii. Tot în acest sens, femeia gravidă scotea și arunca afară, în poală, gunoiul din casă. Prin similitudine, poalele cămașei erau capabile să provoace o expulzare fără dificultate a fătului.

În scop apotropaic și taumaturgic, nou-născutul era trecut de trei ori prin cămașa în care era îmbrăcată mama sa, când l-a născut. Pruncul se introducea pe la poale și se scotea prin deschizătura de la gât, tehnică prin care se proiecta o renaștere mitică a nou-născutului la nivel simbolic.

Fiind capabilă să influențeze viitorul, prima cămășuță nu se făcea din pânză nouă, ci dintr-o cămașă mai veche, ca să trăiască pruncul mai mult. Obiceiul are ca substrat magia primei acțiuni, dar pentru că prima cămășuță era confecționată, de obicei, dintr-o cămașă mai purtată de-a tatălui, gestul devenea, totodată, un instrument al integrării, protecției și afectivității. Datina are și o explicație practică: o pânză veche din cânepă sau in era mai moale, fiind mai potrivită pentru confortul nou-născutului.

Pentru nou-născut și țesătura devine un instrument al integrării și protecției. După cufundarea în apa de botez, copilul este învelit într-o pânză nouă, denumită *crijmă*, pe care o aduce nașa acestuia. Crijma este asociată cu cea dintâi cămașă a copilului, care îl așează, astfel, sub protecția tainei botezului.

**Elemente ale costumului tradițional bărbătesc rus
în fotografiile din an. 1898 de P. M. Kondratsky,
„Vederile Chișinăului și a împrejurimilor sale”**

Irina IJBOLDINA,
Institutul Patrimoniului Cultural

Albumul de fotografii al fotografului din Chișinău M. P. Kondratsky „Vederile Chișinăului și a împrejurimilor sale” (108 poze) conține un material etnografic bogat despre arhitectura și viața cotidiană a Chișinăului, a Basarabiei, precum și o galerie notabilă de tipuri multinaționale basarabene, dintre care unele erau portrete artistice, având un caracter etnografic special înscenat. Am acordat o atenție deosebită portretelor fotografice de bărbați, evidențiate de fotograf după criterii etnice și profesionale. Pe aceste poze pot fi deslușite în detaliu piesele de vestimentație, tipice pentru portul bărbătesc moldovenesc, țigănesc, evreiesc, caracteristice pentru locuitorii Basarabiei de la limita secolelor XIX-XX. Particularitățile costumului tradițional bărbătesc rus, la prima vedere, aproape că nu se întrevăd pe pozele lui M. P. Kondratsky, pentru că în această perioadă populația rusă era precumpănitor urbană, iar Basarabia, era un ținut polietic, în care elementele de port tradițional cotidian moldovenesc, ucrainean, rus etc., deseori se combinau în ansambluri unitare. Totuși, putem sesiza pe fotografiile elementele esențiale, relevante pentru portul bărbătesc al populației ruse din Basarabia. Portul tradițional bărbătesc rus din Basarabia consta din: cămașa (сорочка) în formă de tunică cu brâu împletit, nădragi (порты) deschiși, de croi larg (spre diferență de cei înguști moldovenești), băgați în obiele (онучи). Deasupra cămășii, bărbații purtau un zăbun (зипун) din postav de casă. Portul cotidian bărbătesc rus includea uneori caftanul, dar mai des – поддѣвка – îmbrăcăminte exterioară rusească, lungă, fără nasturi, la spate cu tăietură pe linia taliei și cu cute, având guler vertical. În loc de brâu, în unele cazuri era purtat un chimir (кушак) – dintr-o bucată de piele lungă și lată.

Piese vestimentare tradiționale din blană

Ina ISAC,
Institutul Patrimoniului Cultural

Studiul este axat pe fenomenul portului tradițional cu formele, culorile, motivele sale, fapt ce oferă posibilitatea de a observa și procesul evolutiv al culturii și filosofiei estetice a meșterilor arhaici. Printre piesele de port tradițional, confecționate din blană, se remarcă cojocul, care pe lângă proporțiile deosebit de mari și aspectul decorativ uneori foarte complex, are și o funcționalitate vastă. Prezența cojocului este atestată în obiceiurile de naștere, așternut sub lăuză sau acoperind nou-născutul și lăuza, în obiceiurile de nuntă – așternut sub scaunul pe care se așează tinerii însurăței sau doar mireasa la scoaterea vălului, în cadrul ritualului de înmormântare, doliul însemnându-se prin purtarea cojocului întors pe dos etc. Tinerii purtau cojoc în timpul unor ritualuri inițiatice, când intrau în joc (dacă era timpul răcoros). La obiceiurile de iarnă, flăcăii din ceata care umbla cu uratul sau care participau la ritualurile cu mascați purtau, de asemenea, cojocul întors pe dos.

Alte piese vestimentare, confecționate din blană sunt: burnuzul, toharca, sarica, boanda / bondița sau cheptarul, cu denumire diferită în funcție de zona geografică. Ornamentarea, precum și silueta hainei sau croiul sunt specifice anumitor zone, astfel întâlnindu-se cojoace lungi sau de trei sferturi, pieptare „înfundate” sau “crăpate în față”, toharca și sarica fiind foarte lungi, iar bitușa având mâneci lungi. Piesele vestimentare și ornamentica acestora indică situația materială sau socială. Pieptarul, de exemplu, era apreciat nu după costului materialelor, ci după decorului său. În evul mediu iobagii nu aveau dreptul să poarte cojoace prea împodobite, cojocul ilustrând marca celor ce-l poartă.

Ornamentarea hainelor de blană se realizează prin tehnici variate: aplicații din piele, ștanțare, broderii cu lână, mătase, arnici, fir de aur sau argint, împletituri din fâșii subțiri de piele, aplicații de bumbi, paiete. Deseori pe aceeași piesă se remarcă 3-4 tehnici de înfloritură sau decor, organizat simetric, în compoziții ornamentale simple sau compuse, executate în culori concentrate, dar pastelate. Deși varietatea pieselor de port, confecționate din blană, este mare ele formează un cadru unitar, specific poporului nostru.

Importanța actualizării informațiilor etnologice despre un element al patrimoniului cultural imaterial din perspectiva strategiilor UNESCO

Dr. Doina Virginia IȘFĂNONI,
Muzeul Național al Satului „D.Gusti”, România

Caracterizată printr-un accelerat proces de globalizare și standardizare a mediului socio-economic și chiar al existenței noastre, societatea post-industrială determină importante transformări și la nivelul artefactelor și meșteșugurilor populare tradiționale. Bombardamentul informatic și nivelul tot mai ridicat al tehnologiei înregistrează ființa umană într-un adevărat carusel, care-i robotizează viața, perturbându-i chiar și propriul sistem de valori. Pentru majoritatea cetățenilor timpul s-a fluidizat, curge monoton pe aceleași coordonate, fără popasuri dedicate satisfacerii unor pasiuni sau împlinirii unor vise. Sărbătorile și evenimentele din viața personală tind să se alinieze și ele unor standarde universale valabile. În acest context economic și antropologic, mulți contemporani își îndreaptă privirea spre valorile creației țărănești, considerându-le ca fiind cele mai sincere și nealterate manifestări ale spiritualității și identității românești. Cunoașterea valorilor culturale-istorice din zonele de origine și a celor care definesc specificul civilizației țărănești, devine o adevărată provocare pentru mai multe categorii socio-umane. Complexitatea resorturilor care alimentează fenomenul actual al rededeptării interesului pentru creația țărănească și modul de raportare al contemporanilor la sistemul de valori etnografice autentice este, însă, foarte diferit. Între specialiști și iubitorii creației țărănești sunt mari diferențe de abordare. Etnograful, etnologul, antropologul, sociologul cercetează și analizează fenomenul actual din perspectivă sincronică și diacronică, urmărind obiectivarea științifică asupra fiecărui element al creației populare, în timp ce mare parte dintre iubitorii culturii populare se raportează la aceste valori doar din perspectiva nostalgiei față de locurile natale sau din dorința ieșirii din anonimat. Conform directivelor UNESCO și ICOMOS, înțelegerea fenomenelor actuale ale creației populare trebuie căutată la sursă, în comunitățile și la indivizii care lucrează în continuare asemenea artefacte sau performează diverse creații etno-folclorice, obiceiuri, ritualuri și ceremonii. Cercetarea fenomenelor în contextul lor original te poate scuti de confuzia dintre autentic și surogat (kitschul). Din acest punct de vedere, actualizarea informațiilor despre oricare element al patrimoniului culturii tradiționale presupune respectarea principiului *imaterialului în material*, adică corelarea informațiilor, furnizate de patrimoniul material, cu motivațiile și competențele autorilor care lucrează, în prezent, asemenea piese, respectiv, cu patrimoniul imaterial.

Promovarea identității naționale prin costumul popular

Maria - Alexandra KIS (CICEO),
Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Univer-
sitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Costumul popular reprezintă una dintre cele mai importante forme de cultură ale unui popor, pe baza lui realizându-se numeroase cercetări: geneza istorică și etapele principale de evoluție, formele contemporane și aria de răspândire, originalitatea sa în raport cu portul altor popoare, contribuția lui în procesul de geneză al poporului.

Influența pe care apropierea de oraș a avut-o asupra satelor din vecinătate reprezintă unul di factorii ce a dus la pierderea rapidă a elementelor tradiționale ale portului popular, multe dintre acestea fiind înlocuite cu elemente de vestimentație moderne. De aceea, în subzona Dealurile Clujului se încearcă promovarea portului popular prin organizarea de diferite sărbători dedicate acestuia și șezători, prin care frumusețea portului tradițional se face cunoscută atât pe plan local, național, precum și internațional. În localitatea Gădălin, comuna Jucu se organizează Sărbătoarea portului popular, în municipiul Gherla are loc Jocul la șură, iar în localitățile Dezmir și Sânnicoară din comuna Apahida au loc șezători, înscrise în Patrimoniul Cultural Gal Someș Transilvan. Ansamblurile folclorice au reprezentat comunele și satele din arealul acestei subzone, nu doar prin joc, ci și prin portul popular.

Portul tradițional – reper identitar și matrice culturală

Dr. Natalia LAZAR,
Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Omul mediilor tradiționale trăia în acord cu Lumea, cu Universul și cu Sine, Lumea fiind considerată o prelungire a ordinii spirituale ce-și păstrează armonia câtă vreme rămâne în rânduiala primordială. După modelul absolut, omul a recreat o întreagă lume plină de semnificații, un sistem complex de relații, având la bază un limbaj al gesturilor, al obiectelor, un anumit cod comportamental, o modalitate de reprezentare a realului exterior la nivelul celui interior.

Omul tradițional poate fi definit prin relația pe care o stabilește cu sacralul și profanul, el trăind în interacțiune cu aceste structuri complementare și încercând să mențină o stare de echilibru, să găsească repere puternice cu rol integrator și stabilizator. Transpunând imaginea macrososului la nivelul spațiului intim și personal, el a creat un microunivers familiar, cu elemente-simbol care-i conferă sens, stabilitate, statornicie, continuitate.

Una dintre cele mai importante forme ale culturii reprezentative în planul obiectivării universului, cu importantă funcție de facilitare a comunicării sociale și mitico-simbolice în spațiile arhaice, este portul popular/tradițional. Acesta reprezintă rezultatul efortului creator al unei comunități, adevărată marcă identitară, expresia individualității unei persoane și, totodată, a unui grup, culturi sau națiuni. Element al patrimoniului cultural material și imaterial, purtător de identitate culturală și marcă de stabilitate, portul tradițional comunică dincolo de timp importante caracteristici: dragoste, frumusețe, armonie, echilibru, unitate, statornicie, constituindu-se într-o veritabilă matrice culturală și spirituală.

Valențe estetice ale portului popular. Cămașa tradițională românească

Dr. Ludmila MOISEI,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Costumul popular românesc reprezintă un document de cultură materială și spirituală, un limbaj purtător de mesaj artistic, a cărei evoluție respectă și se supune mutațiilor economice, sociale, morale și estetice. Fiind un marcator de identitate, unul dintre cei mai stabili determinanți etnici, costumul popular, cu toate elementele sale constitutive, a subliniat dintotdeauna apartenența purtătorului la un anumit spațiu geografic, mediu socio-cultural sau formă de civilizație.

Prin multiplele funcții pe care le deține (marcă de identitate etnică, semn al statutului social, recuzită de ceremonial), prin diversitatea compozițiilor ornamentale și aspectelor cromatice, el se conformează unui ideal estetic general, admis de întreg grupul social, ideal în care comunitatea etnografică pune în valoare ceea ce a conceput drept rânduială estetică.

Idealul estetic, cu referire la portul popular, devine mai expresiv, atunci când aducem în lumina cercetărilor convergența dintre ornament și culoare, conturată în câmpul cămășii tradiționale, acele subtile iscusiri cu care tradiția milenară l-a înzestrat în chip atât de plenar pe artistul nostru plastic popular. Am ales pentru ilustrare valențele estetice dezvoltate pe cămașa tradițională, deoarece în ansamblul portului românesc, aceasta constituie piesa cea mai expusă privirilor (fapt ce obligă la un maximum de atenție decorativă), fiind, în virtutea lucrurilor, și deosebit de reprezentativă din punct de vedere al creației artistice tradiționale. Totodată, nuanțele cromatice ale decorului tradițional brodat pe costumul românesc, inclusiv pe cămașă, relevă importante diferențieri cu un atribuit de valabilitate generală, ceea ce ne permite să conchidem că, prin valențele estetice, cămașa tradițională, reprezintă un limbaj vizual expresiv, o emblemă de recunoaștere, un mijloc de comunicare, ce a încorporat în structura sa dimensiuni existențiale, funcționale, tehnologice, sociale, profesionale, morale și estetice, vizând deopotrivă coordonate spațiale și temporale precise.

Evoluția cămeșii din Maramureșul istoric

Dr. Măriuca NEMEȘ VERDEȘ
Colegiul Național Pedagogic *Regele Ferdinand*,
Sighetu Marmăției, România

Trăim vremuri în care tehnologia este la ea acasă inclusiv în spațiul rural, acest lucru răsfrângându-se inclusiv asupra portului tradițional. În prezent, în Maramureșul istoric există tendințe evidente de realizare a cămășilor (*cămeșilor*) cu ajutorul mașinilor de brodat, primele modele datând din anii 80 ai secolului trecut.

Suntem conștienți de faptul că, în vremurile actuale, nu mai există o industrie textilă casnică, din pricina lipsei materiei prime (cânepa, lână) și a procesului de realizare extrem de laborios, aceste circumstanțe permițând pătrunderea agresivă a elementelor de vestimentație, obținute prin metode noi. Întreg Maramureșul istoric, altădată extrem de conservator în ceea ce privește portul străbun, este astăzi supus inovațiilor și invențiilor la nivelul costumului tradițional

Dat fiind faptul că este din ce în ce mai dificil să deosebești o cămeșă tradițională de una făcută prin aceste mijloace tehnologice moderne, ne-am propus să facem o analiză a acestui current, care se pare că invadează satul maramureșean. Vom detalia, așadar, procesul tehnologic al realizării cămeșilor în Maramureșul istoric, cu insistență pe asemănări și deosebiri, din dorința de a scoate la lumină adevărul, adică ce mai înseamnă o cămeșă autentică.

Cultura tradițională găgăuză ca sursă de formare a markerilor etnici

Dr. Diana NICOGLU,
Institutul Patrimoniului Cultural

În procesul de constituire a etniei, un rol important îi revine procesului de formare a simbolurilor și markerilor etnici. În etnologie, markerii mai sunt numiți „trăsături etnodiferențiative” sau „elemente de identificare etnică”. Categoria markerilor etnici include limba, religia, elementele culturii materiale și spirituale (portul tradițional, alimentația, locuința, obiceiurile, ritualurile etc.). Aceste elemente îndeplinesc funcția de diferențiere, indicând deosebirile dintre o comunitate etnică și altele. Un număr impresionant de markeri, caracteristici identității etnoculturale a găgăuzilor, s-a dezvoltat relativ recent, în mare parte în a doua jumătate a secolului XX – începutul secolului XXI. Un rol deosebit în formarea markerilor le aparține reprezentanților inteligenței creative, oamenilor de știință și elitei politice. Ei sunt cei care inițiază organizarea de festivaluri, dedicate vestimentației tradiționale, covoarelor, tradițiilor alimentare. În contextul acestor evenimente, are loc procesul de construire a markerilor etnici. Printre elementele tradiționale relevante se numără cojocul (kaptarul), imaginea capului de lup de pe cojocul din componența costumului scenic, vasul ritualic „ciotra” (plosca), felurile de bucate tradiționale, precum „kaurma” și „bahur” etc. Concursul consacrat preparatului din carne „kaurma”, ce se desfășoară în cadrul Congreselor Mondiale Găgăuze, demonstrează că găgăuzii se identifică ca pastori, a căror ocupație tradițională a fost, de mult timp, creșterea oilor. În decorul covoarelor de suvenir, cel mai frecvent se întâlnesc imagini ale vasului ritualic „ciotra”, imagini de struguri, de biserici cu cupole. În acest caz, se relevă manifestarea identității etnoculturale prin elemente tradiționale simbolice, prin evidențierea ocupațiilor tradiționale (viticultura), prin identitatea religioasă (ortodoxă). Festivalurile îndeletnicirilor tradiționale și meșteșugurilor funcționează ca mecanism de consolidare a identității etnice găgăuze, în lumea globalizată.

Ornamentul tradițional în formule cinematografice

Dr. Dumitru OLĂRESCU,
Institutul Patrimoniului Cultural

Ornamentica – această expresie artistică, concepută de-a lungul secolelor în cele mai diverse forme și nuanțe cromatice, codifică tainele vieții materiale și spirituale ale neamului, continuând „să individualizeze” ziduri de cetate și biserici, fântâni și porți, covoare și frontoane, și, desigur, ce avem mai aproape de noi – vestimentația. Acest mod de a gândi și de a exprima lumea prin imagini simbolice sau metaforice, integrate în cadrul ornamentului, i-a interesat pe oamenii de artă și cultură, inclusiv, pe cinești, care au conștientizat facilitatea posibilităților de asimilare a ornamenticii vestimentare prin limbajul cinematografic (imagine, partitură muzicală, comentariu literar).

Ornamentul, posedând un caracter polifuncțional, poate fi depistat în multe filme de ficțiune și de nonficțiune. Iar unele discursuri cinematografice de nonficțiune au fost dedicate integral acestei modalități de comunicare despre lumea spirituală a poporului nostru: *Ornamente* (regie Ion Mija), *Firul viu* și *Goblen* ale regizorului Vlad Druc, *Creatorii de frumos* (regie Petru Ungureanu).

Autorii acestor filme, prin componentele de bază ale limbajului cinematografic, reușesc surprinderea unor obiceiuri, ritualuri, sărbători, prin care se evidențiază frumusețea, ținuta costumului național, se realizează revigorarea ornamentelor, ce împodobesc vestimentația. Acest proces permite o cercetare mai complexă, mai amplă a costumului tradițional și a elementelor sale grafice și coloristice.

Comunicarea va elucida posibilitățile de expresie audiovizuală, de valorificare și de conservare a imaginii ornamentului prin limbajul cinematografic.

Costumul tradițional din Republica Moldova: aspecte structurale

Raisa OSADCI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Studierea costumului tradițional și a variantelor sale, vine să completeze unele pagini ale istoriei etnice, să susțină anumite puncte de vedere și, nu în ultimul rând, să contribuie la afirmarea autenticului. De exemplu, în unele surse bibliografice relativ recente, s-a relatat că fusta din țesătură groasă, ca element vestimentar ce acoperă poalele cămașei, ar reprezenta o piesă de port tradițională, specifică, mai ales localităților de pe Nistru. Alte lucrări, cum ar fi scrierile lui Petre Ștefănuță etc., precum și materialele de teren demonstrează, însă, că femeile din arealul respectiv au purtat catrință (piesă dintr-un singur dreptungi, care înfășura corpul de la brâu în jos) cu dungi/vârste verticale sau două pestelci (cum erau numite în partea locului două dreptunghiuri de țesătură) cu dungi/vârste orizontale, ce se legau la brâu în spate și în față. Fusta, în componența variantei respective de port popular, a apărut pe Nistru, ca ipostază degradată a catrinței/fotei, la fel cum am atestat-o și în alte zone (în Lunca Prutului de Jos etc.). Fusta ca element autentic al costumului tradițional este atestată, totuși, pe Nistru, în două localități, Podoima și Podoimița, unde sătenii, veniți cândva din sud-vestul României, au adus cu sine complexul vestimentar de tip balcanic.

Comunicarea va elucida componența structurală a unor ansambluri vestimentare tradiționale din spațiul Republicii Moldova, precum și structura, și amplasarea câmpurilor ornamentale pe cele mai importante piese de port tradițional din arealul vizat. Menționăm că ansamblurile vestimentare la care ne referim reprezintă variante zonale ale costumului tradițional românesc unitar, adaptate geografic și economic la specificul mediului local. Trebuie să remarcăm că zonele etnografice principale din Republica Moldova: Zona de Nord, de Centru, de Sud și Valea Nistrului de Jos (care la rândul lor cuprind unele subzone), sunt determinate de specificul unor complexe de fapte culturale, între care un rol important le revine caracteristicilor vestimentației tradiționale. Aceste zone și subzone nu sunt limitate la hotarele Republicii Moldova, fiind parte a zonelor corespunzătoare de peste Prut sau extinzându-se departe peste Nistru.

Păpușa „Țiganca” – simbol al percepției romantice a romilor în perioada sovietică

Dr. Svetlana PROCOP,
Institutul Patrimoniului Cultural

Prezenta cercetare este dedicată conceptualizării păpușii „Țiganca Moldovei” (elaborată și confecționată în perioada sovietică) ca simbol etnocultural. Păpușa „Țiganca Moldovei”, confecționată la fabrica de jucării din Chișinău de către Asociația Întreprinderilor Chimice din RSS Moldovenească în anul 1975, a fost realizată conform schiței S. M. Cervinskaya, pictorul principal al întreprinderii, membru al UAP din URSS.

Produsele fabricii au fost exportate în multe țări din întreaga lume, inclusiv Bulgaria, Polonia, Germania, Franța, precum și Japonia, Canada, Statele Unite ale Americii. Drept dovadă a relevanței acestui produs, sunt păpușile care apar la licitațiile online și care diferă între ele doar prin variante de costum și bijuterii.

Păpușa „Țiganca Moldovei”, produsă la fabrica de jucării din Chișinău la mijlocul anilor 70, alături de alte păpuși, purtătoare de conotații etnice, se încadra în planul de stat pentru producerea de suveniruri ca o resursă importantă pentru creșterea atractivității turistice și modelarea imaginii republicii.

Actualmente, după ce au trecut mulți ani, păpușa a devenit nu doar o imagine a acelei perioade, ci și un simbol al percepției romantice a poporului rom.

Se știe că păpușile produse în perioada sovietică erau verificate de către Comisia specială pentru studierea jucăriilor din URSS, din care făceau parte etnografi și profesori proeminenți. Acest lucru se datora faptului că fabricarea păpușilor era subdivizată, în principal, în producție personalizată și producție industrială, păpușile fiind destinate populației din diferite categorii de vârstă.

Păpușa „Țiganca Moldovei” este valoroasă prin faptul că ea a trecut, cu timpul, din lumea obiectelor în lumea conceptelor, însumând idealurile și problemele epocii sovietice. Este important faptul că păpușa „Țiganca Moldovei”, grație ideii autoarei, transmite în continuare atât mesaje universale, cât și etnoculturale, întruchipând identitatea grupului etnic de care aparține, reprezentând portretul și simbolul acestuia.

Vestimentația mirilor din RSS Moldovenească (anii 1950–1980): între tradiție și modernizare

Dr. Lidia PRISAC, Institutul Patrimoniului Cultural

Nunta a fost și va rămâne cel mai spectaculos eveniment din viața fiecărui om. Desigur, de la o generație la alta, ceremonialul nupțial, inclusiv vestimentația mirilor, a comportat schimbări modernizatoare, înregistrând caracteristici diferite, condiționate de anumite circumstanțe istorice, politice, ideologice, culturale și/sau sociale. Din această perspectivă, nunțile predecesorilor noștri, în special a celor din a doua jumătate a secolului XX, cu toate elementele definitorii, nu au fost întotdeauna aceleași.

După cum arată titlul, scopul comunicării este analiza vestimentației mirilor, în contextul petrecerii căsătoriilor efectuate în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească în anii 1950–1980. Instrumentul informațional de bază, utilizat în abordarea subiectului, este sursa iconografică (fotografia de epocă), care acumulează valoare de document, iar arealul de colectare al acesteia cuprinde zona de centru și de sud-est a republicii.

Dacă este să ne referim la efectele regimului sovietic asupra spațiului dintre Prut și Nistru în materie de ceremonial nupțial, putem evidenția faptul că în perioada vizată se observă o marginalizare vădită a datinilor și tradițiilor, legate de petrecerea organizată cu prilejul unei căsătorii.

În ceea ce privește vestimentația tinerilor, deși costumul mirelui este tot atât de important (prin îmbrăcarea ansamblului de piese constituit din pantaloni și sacou) ca și cel al miresei, totuși, transformările cele mai evidente au fost înregistrate în costumul acesteia (rochie albă, văl și coroniță sau cunună), fapt care confirmă procesul continuu de modernizare și uniformizare cu mediul urban și sistemul sovietic.

Astfel, dacă în anii '50 se mai observă mixajul dintre obiceiurile vestimentare vechi și noile tendințe (de exemplu, este adaptată încălțăminte mirilor, se trece de la cizmele grosolane și irespirabile la pantofii albi de mireasă și negri de mire, cu mult mai practici și mai eleganți), ulterior, pătrunderea modei în stil sovietic pune în evidență modernizarea vestimentației în cadrul nunții și renunțarea treptată la portul tradițional (care se mai perinda cu mici excepții în diferite zone).

Începutul anilor '60 s-a remarcat printr-o surprinzătoare deschidere a miresei către nou, unde gustul sovietic de scurtare a lungimii rochiei s-a impus cu repeziciune. Cu toate acestea, în anii '70 rochia albă și lungă o înlocuiește deja pe cea scurtă. La începutul anilor '80, pălăria de mireasă ia locul coroniței de pe cap. O adevărată invenție sovietică – julietka, devine ulterior visul oricărei mirese din RSSM. Totodată, la capitolul costumelor destinate mirilor se înregistrează o deschidere mai puțin conservatoare în ceea ce privește paleta de culori, făcându-și apariția costumele de culoare albă.

Portul popular în creația plasticienilor moldoveni în perioada anilor '50 ai secolului XX

Dr. Victoria ROCACIUC, Institutul Patrimoniului Cultural

Pe parcursul diferitor perioade istorice, portul popular a fost reflectat frecvent în arta plastică moldovenească. Am putea aduce exemple de opere, ce reflectă vestimentația tradițională, aparținând oricărui domeniu al artelor plastice naționale: pictura monumentală și de șevalet, grafica (de șevalet, de carte, afișe, pliante publicitare etc.), sculptura, scenografia, artele decorativ-aplicate: ceramica, prelucrarea artistică a lemnului, goblenul etc. În creația artiștilor plastici moldoveni, portul popular poate fi atestat în toată varietatea genurilor, tehnicilor, stilurilor, manierelor și mijloacelor artistice. În prezent, arta contemporană este inspirată mult de tradițiile populare. Elemente și detalii ale portului popular servesc drept sursă de inspirație pentru designerii de vestimentație și artiștii din alte domenii. Studiul de față este axat pe cercetarea operelor, ce țin de diferite domenii, fiind semnate de artiști plastici moldoveni într-un deceniu de început al perioadei sovietice (anii 1950) – perioadă a schimbărilor istorice în arta plastică națională, marcată de ideologia și stilistica realismului socialist.

În perioada menționată, portul popular a fost, de asemenea, abordat în lucrările plasticienilor moldoveni, încusiv în ilustrarea operelor literare (poezii, povești, legende, snoave, nuvele etc.). Este deosebit de importantă ilustrarea scrierilor pentru copii, deoarece anume în copilărie micilor cititori li se cultivă bazele și aptitudinile estetice și artistice. Desenul, caracterul narativ al detaliilor imaginilor grafice realizate în acea perioadă corespunde cu fidelitate ideilor textuale. Artiștii țineau cont de acestea și le reflectau în funcție de pregătirea lor profesională, pecum și de capacitățile intelectuale și creative individuale. În acele timpuri, redactorul artistic al editurii putea să impună adaptarea ilustrațiilor pentru viitoarea carte, reieșind din respectarea stilisticii și aspectului etnografic al subiectului abordat în text. Astfel, datorită unor însemnări, notate pe originalele schițelor semnate de graficienii de carte moldoveni, cunoaștem că artiștii uneori au fost nevoiți să modifice careva detalii din imagini, ca acestea să corespundă culturii autohtone. În perioada sovietică, la fel de serios se analiza și forma plastică de tratare a subiectului literar, astfel autorilor li se cerea să fie cât mai preciși în reflectarea exactă a ideilor abordate în plan artistic.

În comunicare vor fi analizate operele artiștilor marcanți pentru perioada de început a epocii sovietice: Valentina Rusu-Ciobanu, Mihai Grecu, Moisei Gamburd, Igor Vieru, Serghei Ciokolov, Ilia Bogdesco și Oskar Kacearov, Boris Nesvedov, Valentina Neceaev, Claudia Cobizev, Leonid Grigorașenco, Ghennadi Zîkov, Filimon Hămuraru, Iacob și Lev Averbuh, Anatolii Șubin etc.

Așadar, studierea abordărilor plastice ale aspectelor vestimentare în diverse domenii și genuri artistice poate lărgi cunoștințele noastre despre evoluția proceselor creatoare naționale, într-o anumită etapă istorică.

Credințe despre haine în mentalitatea tradițională

Dr. Elena ȘIȘCANU,

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Din cercetările de teren, informațiile, mărturiile colectate, dar și din ceea ce țin minte eu, este că de Paști, obligatoriu, părinții îmbrăcau copiii în haine noi și încălțăminte nouă. Parcă mai ieri, noi, copiii, ieșeam în drum și ne lăudam cu hainele noi, demonstrându-le din toate părțile. Și astăzi poți auzi, vedea, cum unii oameni sunt preocupați și caută sa-și ia o haină nouă de Paști, Anul Nou sau Crăciun. S-ar părea că este ceva obișnuit, nimeni nici nu-și mai pune problema de unde vine această tradiție. Or, în mentalitatea tradițională exista credința precum că: „omul ar trebui să se îmbrace în haine noi, din cap și până-n picioare, de trei ori pe an: de Paști, de Sântămăria Mare și de Crăciun. Sau măcar de două ori: de Paști și de Crăciun, în cel mai nefericit caz, o dată, de Paști”. Hainele noi însemnau o schimbare în bine a vieții și că ea, viața, va fi mai frumoasă, mai bună, fericită, în armonie cu voia lui Dumnezeu. Se credea că, așa cum trupul este învelișul sufletului, hainele sunt învelișul trupului și toate trei împreună formează o unitate. În lumea satului, se mai crede și astăzi că dacă cineva ia o părticică dintr-o haină, chiar și numai o scamă de pe ea, poate să acționeze asupra sănătății trupești și sufletești a omului care o poartă.

De-a lungul timpului, hainele și-au schimbat funcțiile. Prima dată omul a folosit hainele pentru protecție, acestea fiind utile pentru a ține de cald. Apoi a apărut funcția estetică, acoperind goliciunea trupului și adăugând veșmintelor podoabe. În cele din urmă, omul a modificat vestimentația în așa fel, încât să exprime mesaje estetice, sociale, morale, de ierarhie socială.

Dintre toate piesele vestimentare, cămașa impunea cel mai mult respectarea unor cutume extrem de importante, rezultate din diversitatea situațiilor și ipostazelor de îmbrăcare a sa. În mentalul tradițional, cămașa avea funcții apotropaice. Conform „Dictionarului de simboluri”, cămașa „este simbolul protecției, fiind considerată a o doua piele a omului; o piesă intim legată de trup ce poate fi considerată un substituent al persoanei ce o poartă, de aici se poate explica prezența ei în farmece și în alte acte de magie albă sau neagră. Sunt valorificate simbolic materialul din care e făcută cămașa, culoarea, ornamentele, forma ei. Cămașa este prezentă în toate riturile de trecere și ceremoniile de inițiere”. Despre credințele cu virtuți apotropaice, referitoare la diferite elemente ale portului popular, voi vorbi în luarea de cuvânt.

Vestimentația ca formă de comunicare – ieri și azi

Dr. Delia SUIOGAN

Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România

Vom porni interpretarea noastră asupra vestimentației ca formă de comunicare de la ideea conform căreia oamenii au fost și sunt, prin excelență, ființe sociale, care comunică mult și leagă relații între ele – deci, au nevoie de instrumente cât mai bune pentru a comunica eficient și armonios. Omul tradițional conștientiza, însă, mai mult natura sa de ființă cosmică. Comunicarea nu viza, așadar, doar planul orizontalului, ci, de asemenea, pe cel al verticalului. Limbajul nonverbal i-a oferit cele mai bune forme, care să-i permită un contact permanent și total cu Totul. Aceste forme de interacțiune a omului cu orizontala sau cu verticala vor sta în atenția noastră, identificând anumite elemente, capabile să descopere și să redescopere această funcție de comunicare a unor elemente de port, privite în interiorul relației tradiție-inovație-kitsch.

Titlul comunicării: Spăcelul codrenesc – sens și evoluție

Laura Melinda TĂTĂRAN,
Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare,
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,
Muzeograf, Muzeul Județean Satu Mare, România

Cămașa din zona Codru aparține iei, cu lungimea până la brâu, în zonă fiind numită spăcel. În zonă au fost confecționate și purtate 3 tipuri de cămăși. Două sunt specifice începutului de sec. XX, ultimul croi fiind mai răspândit în ultimele trei decenii, probabil și datorită mediei, dar și faptului că femeile nu mai cunosc meșteșugul „încrețiturilor mânănțele”.

În literatura de specialitate, deși puțin atins subiectul spăcelului din zona Codrului, l-am regăsit reprezentat doar sub două forme. „Spăcelul cu guler și gură”, care reprezintă tipul de cămeșă bătrânească reprezentat în zonă, și „spăcelul cu spate”, o formă evoluată din cămeșă bătrânească. Spăcelul cu spate apare în două variante, primul a fost cel cu „placă mică”, din care a evoluat cel cu „placă bine dezvoltată”.

Trebuie să spunem că spăcelele de Codru au fost uitate prea multă vreme în lăzile de zestre și dulapurile prăfuite ale bunicilor, dar și în paginile nescrise despre ele în cărțile de specialitate care consemnează costumele populare din România. Pe suprafața spăcelelor, creatorii populari își vărsau toată măiestria, dar, cu echilibrul convenit. Stilul ornamental, trebuie să spunem, coincide cu morfologia, dar, adăugând și alte constante componente (accente, cromatică, conținuturi ornamentale), care aparțin spontaneității de moment a artistului creator, ansamblul acesta depășește și morfologia, și estetica, creând un complex stilistic.

Cu toate că ornamentele au doar funcția unei decorații, aceste ornamente prezintă un realism, care se afirmă prin comunicarea unui înțeles. El a fost preluat din viața reală, a fost prelucrat, apoi, stilizat puțin, este introdus în ornamentica artei populare a unui popor. Tocmai prin aceasta, arta populară, ornamentica și ornamentele ne pot oferi nu numai mărturia despre un popor, originile lui, evoluția lui și a zonei etnografice, ele chiar devin documente etnografice și de mărturie în acest sens, mai mult, dându-ne mărturie și despre cum a evoluat viața unui anumit popor, dar și traiul de zi cu zi al acestuia, dar și diferențierile pe clase sociale.

Portul tradițional: conturare a identității personajelor în teatrul de păpuși

Dr. Violeta TIPA,
Institutul Patrimoniului Cultural

Comunicarea de față își propune să abordeze costumul tradițional (și elementele sale) din perspectiva conturării identității personajelor în teatrul de păpuși. Drept argumente pentru ipotezele înaintate vor servi spectacolele montate după opera clasicilor noștri naționali, precum și a scriitorilor contemporani, pe scena Teatrului Municipal de Păpuși „Guguță”. Anume aceste spectacole țin de spațiul identitar autohton, conservând și promovând valorile și tradițiile naționale. Concomitent cu textul (mesajul ideatic), semnat de scriitori, spectacolul comunică mesajul prin personajele-păpușă și elementele sale de scenografie, costum, muzică, lumini. Or, pentru crearea chipului identitar al personajelor-păpuși un rol aparte îl joacă și costumul. Elementele portului tradițional se află la baza „vestimentației” păpușilor din spectacolele montate după poveștile lui Ion Creangă: *Fata babei și fata moșneagului* (1993, regie Alexandru Melniciuc), *Povestea porcului* (1996, regie Victor Ștefaniuc), *Cine-i rea și cine-i bună* (2004, regie Victoria Ștefaniuc), *Fapta bună mult adună* (2012, regie Gabriela Lungu), *Harap Alb* (2017, regie Toma Hogeș, Iași). În stilul portului național sunt și hainele personajelor din spectacolele: *Hârzobul* (1993, regie V. Ștefaniuc, pictor Galina Molotov), *Cinel-cinel* de Vasile Alecsandri (1997, regie V. Ștefaniuc, costume, măști Silvia Butuc), *Taina inelului* de Spiridon Vangheli (2003, regie V. Ștefaniuc, pictor Galina Molotov), *Facă-se voia voastră* de Nicolae Rusu (2005, regie V. Ștefaniuc, păpuși Galina Molotov), *Păcală și Tândală* (2014, regie Radu Ghilaș) etc.

Astfel, vestimentația obține pe scena teatrală un rol important în ținuta identitară a personajelor, uneori evidențiindu-se și prin unele valențe dramaturgice în narațiunea spectacolului.

Tendențe de valorificare a motivelor ornamentale basarabene în vestimentația actuală

Alina TOCARCIUC, Elena FLOREA, dr. Svetlana CANGAȘ,
Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie

Una din direcțiile de dezvoltare a designului vestimentar actual, determinată de interesul sporit pentru aspectele tradiționale, este valorificarea tradițiilor textile în contextul conceptelor stilistice moderne. În cadrul comunicării vor fi analizate particularitățile motivelor ornamentale tradiționale ca formă de exprimare a identității culturale românești, relevând influența ornamenticii tradiționale asupra consolidării identității culturale a poporului, sesizată prin prisma evoluției designului vestimentar autohton.

Astfel, remarcăm faptul că ornamentica a devenit un domeniu de cercetare interdisciplinară, la care participă specialiști din diferite domenii. Prin urmare, este necesară o abordare științifică multiaspectuală a ornamenticii tradiționale, a procedeelelor de actualizare a acestora și a evaluării locului său în contextul tendințelor actuale.

În comunicare vor fi discutate bazele teoretice ale aspectelor de armonizare compozițională a ornamentelor tradiționale, în special mijloacele și principiile de organizare a acestora, în vederea identificării particularităților de transpunere morfologică, formală și decorativă a motivelor ornamenticii tradiționale din Basarabia, în ținutele vestimentare contemporane. Comunicarea va conține, de asemenea, analiza semnificațiilor simbolico-metaforice ale motivelor ornamentale, cu evidențierea specificului de implementare în vestimentația actuală, precum și tehnicile de realizare, ceea ce relevă valoarea teoretică a demersului științific.

Valoarea aplicativă rezidă în demonstrarea unor creații vestimentare reprezentative, ce ilustrează caracteristicile distinctive ale culturii tradiționale autohtone.

Costumul tradițional femeiesc la lipovenii din Republica Moldova

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Pentru lipovenii din Republica Moldova, îmbrăcămintea tradițională este foarte importantă, deoarece ei o poartă la slujbele bisericesti. Așadar, conservarea portului tradițional la lipoveni se bazează pe funcția rituală – un reper considerabil pentru asigurarea durabilității fenomenului. Se crede că îmbrăcămintea tradițională a credincioșilor de rit vechi acționează ca o expresie externă a principiilor religioase. Elementele străvechiului costum național rusesc, care servea drept îmbrăcămintă de zi cu zi, pot fi văzute și astăzi în locurile de reședință compactă ale lipovenilor din Republica Moldova (satele Cunicea, Egorovca, Pocrovca etc.). Vestimentația tradițională a lipovenilor care locuiesc în țara noastră conține, pe de o parte, trăsături generale rusești și, pe de altă parte, diferă prin particularitățile costumului popular din guberniile centrale și sudice ale Rusiei. Specificul său este cel mai pronunțat în îmbrăcămintea pentru femei. Costumul tradițional femeiesc este format din două ansambluri de piese, care se numesc complexe de costume tradiționale. Cea mai evidentă diferență dintre acestea constă în faptul că unul dintre ansambluri are în componență un sarafan, iar altul – o fustă. Elementul indispensabil al îmbrăcămintei pentru femei era cămașa. Deasupra acesteia era purtat un sarafan, care avea o importanță majoră. Sarafanul ar putea fi de diferite croiuri: atât drepte, cât și cu clinuri etc. Peste poalele sarafanului, în față, lipovencele purtau un șorț lung („zapon”). Costumul unei femei căsătorite este completat de un set din mai multe elemente pentru acoperirea capului. Partea sa principală o reprezintă așa numita „kichka”. Acest element al costumului tradițional femeiesc a fost păstrat doar în rândul lipovenilor. „Kichka” este o căciuliță ovală moale, cusută din țesătură sau tricotată, adesea decorată cu broderii, paiete, panglică etc. Lipovencele căsătorite o poartă permanent. Peste „kichka” se pune un „koseak” (o basma ușoară legată la ceafă), care la rândul lui, este acoperit cu o altă basma, fixată cu un ac de siguranță sub bărbie, așa fiind purtată la biserică.

Костюм болгар Молдовы как социокод их истоии и культуры

Емилия БАНКОВА,
докторант Государственного университета Молдовы

Народный костюм является одним из наиболее массовых и близких человеку элементов этнической культуры, который представляет собой своеобразный социокод, передающий информацию из прошлого в будущее. Именно в традиционной одежде аккумулируется и передается культурный опыт. Сохраняя знаки разных эпох, особенности болгарского народного костюма являют собой важное звено изучения этнической истории и культуры населения, его социальной структуры, эстетических взглядов и представлений.

Традиционный костюм болгар Молдовы сохранил особенности, характерные для одежды, бытовавшей некогда в тех районах Болгарии, в которых проживали предки-переселенцы бессарабских болгар. К таким особенностям относятся женский сукманный комплекс, мужская одежда (преимущественно шерстяная) темного цвета, обувь из сыромятной кожи с острыми носками – «цървули», женская обувь, сшитая из шерстяной ткани, – «терлици».

Основными частями женского костюма были рубаха – «риза», платье – «рокля», передник – «пристилка», «фарта», платок – «дольнянка», «кърпа», «барес», «калинкеръ», «шал». Основу мужского национального костюма болгар Молдовы составляют: рубаха – «риза», полотняные нижние брюки – «пуштанки», верхние шерстяные или суконные брюки – «гашти», «димии», «чишири», «потури». Обязательными его элементами были суконная безрукавка – «елек», «илек» и суконная куртка – «аба», «интирия», «дулма».

Традиционная народная одежда балканских переселенцев сохранялась в Бессарабии до середины XIX в. Позже, под влиянием городской моды и более суровых климатических условий, формируется новый тип народного костюма, в котором появляются элементы, заимствованные у местного населения – молдаван, украинцев. Художественные и практические качества традиционной одежды болгар Молдовы являются источником для истории культуры болгар и образцом для возрождения национального болгарского облика.

Особенности одежды застенковой шляхты Северо-Восточной Житомирщины конца XIX – начала XX в. (по материалам села Бехи)

Николай БЕХ,

н.с. Института искусствоведения, фольклористики и этнологии им.
М. Ф. Рылского НАН Украины, г. Киев, Украина

Одним из элементов традиционного женского костюма села Бехи конца XIX – начала XX в. являлась рубашка на кокетке с цельнокроевым или пришитым низом, украшенная тканым узором, вышивкой, кружевом. Поясная одежда была представлена домоткаными шерстяными юбками – «летниками», а также юбками из покупной ткани с оборками и кружевом. Шерстяные запаски изготавливали с помощью ковровой техники, фартуки – из фабричных тканей с оборками и кружевами. Нагрудную одежду – блузки («кошули») шили из фабричных тканей. Верхняя женская одежда, представленная кожухами, свитами из домашнего сукна, атласными кафтанам и капотами, изготавливалась с мелкими сборками в талии, низ был подбит мехом или ватой. Головной убор женщин состоял из двух платков. Обувь носили плетеную из лыка деревьев (лапти), резиновые чуни, а также кожаные сапоги и ботинки. Женский пояс был представлен разноцветной «крайкой».

Большинство составляющих женской одежды соответствуют региональной традиции Среднего Полесья, в частности в сочетании вышитой рубашки со сшитыми и несшитыми формами поясной одежды, когда каждый из этих элементов полностью не прикрывает другой. Например, юбку надевали, чтобы она не прикрывала низ рубашки, ярко украшенной ткаными узорами, а нижняя часть юбки была видна из-под запаски. Также в конце XIX в. в Бехах использовался древний среднепопелеский комплекс ношения двух шерстяных запасок поверх рубашки.

Мужской костюм конца XIX – начала XX в. состоял из ряда компонентов. Рубашку – длинную льняную или короткую из фабричной шерсти («толстовка») – подпоясывали кожаным поясом или «кромкой». Брюки носили белые полотняные или суконные черные с узкими штанинами. В осенне-зимний период мужчины надевали суконные пиджаки, а на них сверху – свиту, кожух или утепленный кафтан («хутро»). Среди головных уборов были распространены невысокие шапки из овчины, летом – суконные козырьки. Обувь была плетеной из лыка, носили также кожаные сапоги и резиновые чуни. Проанализировав полевые материалы из села Бехи, мы можем утверждать, что мужская одежда сохраняла традиционные региональные признаки и не претерпела значительных изменений, по сравнению с женской. В частности, еще в начале XX в. основным элементом верхней одежды мужчин была длиннополая свита со сборками в талии и кожухи со сборками или прямого покроя.

Проблемы при подготовке и реализации временной выставки «По одежке встречаются...» в РЭМОН «Этыр» (Габрово)

Румяна ДЕНЧЕВА,
куратор, Региональный этнографический
музей под открытым небом «Этыр»,
г. Габрово, Республика Болгария

Временную выставку «По одежке встречаются...» начали готовить в связи с реализацией проекта «ЭМОН „Етыр” – музей креативного туризма». Выставка создается с целью знакомить посетителей с эволюцией мужских и женских традиционных национальных костюмов в области Центральной Старой Планины и их преобразованием в современные костюмы. В докладе раскрываются трудности при подготовке экспозиции.

Народный костюм украинцев Молдовы в работах исследователей XIX – начала XXI в.

Виктор КОЖУХАРЬ, доктор истории,
Институт культурного наследия

Этнографические исследования, в том числе и одежды украинцев, стали проводиться в Бессарабии с XIX в. Они включали работы А. И. Зацука, Л. С. Берга, А. С. Афанасьева-Чужбинского, П. А. Несторовского, священника А. Завойчинского и др. И хотя это были работы не профессионалов, собранный ими эмпирический материал имеет большое значение с точки зрения сохранения для нас сведений о традиционной одежде, значительная часть которой уже утрачена.

В межвоенный период *1918–1940 гг. рассматриваемой теме уделяют внимание ряд румынских историков – И. Нистор, А. Болдур, В. Харя и др.*

Исследовалась тема одежды украинцев Молдовы и в советский период. Занимались этим уже профессиональные ученые-этнографы – молдавские исследователи В. С. Зеленчук и Н. М. Калашникова (одежда населения Молдовы в XV–XIX вв.), украинец Г. С. Щербий (украинско-молдавские взаимовлияния в национальном костюме) и др. Отдавая дань весомому вкладу этнологов советского периода в изучение украинской одежды в Молдове, следует констатировать, что собственно одежда украинцев не была объектом их исследований, основное внимание уделялось этнокультурным взаимовлияниям в национальном костюме.

С 1991 г. этнология украинцев в Молдове, в том числе и одежда, целенаправленно и систематически изучается в секторе этнологии украинцев Института культурного наследия АНМ. В ряде работ доктора истории В. Г. Кожухаря, доктора педагогики Е. С. Кожухарь и доктора хабилитат истории В. П. Степанова рассматриваются особенности формирования, развития и современного состояния украинского национального костюма в различных регионах нашей страны, этнокультурные взаимовлияния, терминология, связанная с рассматриваемой тематикой.

Украинская народная одежда: от проникновения в городскую культуру в середине XIX в. до развития глобализованной традиции в начале XXI в.

Марина ОЛИЙНЫК,

к.и.н., Институт искусствоведения, фольклористики и этнологии
им. М. Ф. Рылского НАН Украины, г. Киев, Украина

Стремительное развитие и повсеместное проникновение информационных технологий, в первую очередь Интернета, существенно ускорило процессы унификации различных сторон культуры бытия городских и сельских жителей. С тем большей силой проявилась тенденция наполнения повседневной жизни маркерами, служащими связующим звеном с национальной самобытностью. Так, в культуре потребления одежды, в индустрии моды четко выделилось этнокультурное направление. В современной Украине наблюдается настоящий бум популярности одежды с этнокультурными маркерами. Этот феномен не мог возникнуть спонтанно, без истории зарождения новой традиции, ее адаптации с последующей трансформацией. В Институте искусствоведения, фольклористики и этнологии им. М. Ф. Рылского НАН Украины было проведено исследование основных механизмов развития народной одежды украинцев в условиях функционирования урбанизированной культуры. На материалах изучения культуры одевания в Киеве во второй половине XIX – начале XXI в. разработана теоретическая модель, раскрывающая внутреннюю логику процесса развития украинской народной одежды. Выделены пять движущих факторов: социально-экономический, религиозно-обрядовый, идентификационный (патриотический), художественно-культурный, организационно-производственный. Их влияние сохранялось в течение трех временных интервалов – в 1861–1920 гг., 1921–1991 гг., 1991–2021 гг., – но на каждом менялось историческое наполнение. Основные положения теории опубликованы в монографии М. Олийнык «Украинская одежда в системе городской культуры Киева (вторая половина XIX – в начало XXI столетия)» (Киев, 2017, на украинском языке). В исследовании показано зарождение городской традиции ношения национально означенной одежды – от частных до публичных практик, от самодельного изготовления до профессионального проектирования одежды в народном стиле. Эти тенденции наиболее ярко воплотились в современном феномене, успешно развивающемся в Украине уже на протяжении пятнадцати лет, – глобализованной традиции праздновать Всемирный день вышиванки в третий четверг мая.

Знаковые аспекты традиционной одежды украинцев (по материалам издания «Этнографический образ современной Украины»)

Людмила ПОНОМАР,
к.и.н., Института искусствоведения, фольклористики
и этнологии им. М. Ф. Рильского НАН Украины, г. Киев, Украина

В докладе рассматривается материал важной для этнологии работы «Традиційне повсякденне та обрядове вбрання» («Традиционная повседневная и обрядовая одежда») (ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2008, 640 с., іл.), многотомного издания экспедиционных фольклорно-этнографических материалов «Етнографічний образ України».

Обширный полевой материал, записанный во всех областях Украины (в 600 населенных пунктах), представляет общеукраинские и региональные традиции одежды. Широкий хронологический срез записей отобразил историю традиционного костюма, неразрывно связанного с историей народа на протяжении XX–XXI вв.

Традиционный пласт одежды всех этнографических регионов Украины представлен ее носителями или в воспоминаниях о нарядах родителей.

Раскулачивание, голод, внедрение советской идеологии – все это сказалось на сохранении народной одежды. Несмотря на то, что фабричная советская одежда постепенно входила в обиход и формировалась новая мода, – в биографических историях рассказчиков прослеживается традиция ношения народного костюма старшим поколением и сохранение его в ритуальной культуре конца XX – начала XXI в., особенно в свадебном обряде.

В описаниях одежды прослежены изменения в социокультурной среде в результате вынужденного переселения жителей с их древних земель (лемков, бойков, чернобыльцев).

Во время войны, которую ведет Россия против Украины, записи о традиционной одежде оккупированной территории Донецкой, Луганской областей свидетельствуют о национальной идентичности носителей.

В томе отражена особая роль народного костюма как выразителя национального самосознания. Сегодня национальный стиль одежды – мощный фактор национальной консолидации. Национальный стиль стал неотъемлемой частью современной культуры, молодежной моды украинцев. Этот феномен обусловлен знаковой, символической природой народной одежды.

CUPRINS/CONTENT

Gherghina BODA	Portul popular din Valea Jiului – expresie a vieții sociale și artistice	12
Varvara BUZILĂ	A observa imaginea purtătorilor de costum tradițional	13
Viorica CAZAC	Variante de prelucrare a răscoielii gâtului la cămășile tradiționale bărbățești	15
Viorica CAZAC, Lucia ADĂSCALIȚA, Coralia BABCENCO	Cămășile tradiționale bărbățești de purtat	15
Viorica CAZAC, Jana CÎRJA, Elena URSU	Ștergarele tradiționale – valențe codificate	17
Svetlana CANGAS, Alina TOCARCIUC, Elena FLOREA	Tradiții de cromatică și grafemică, dezvoltate în ornamentul produselor de inspirație tradițională	18
Carolina COTOMAN	Vestimentația în cadrul obiceiurilor de înmormântare	19
Adrian DOLGHI	Reflectarea portului românilor din Basarabia în sursele din Imperiul Rus (1812-1918)	20
Alina FELEA	Articolele de vestimentație din foile de zestre ale boierilor din Țara Moldovei în sec. al XVII-lea – începutul sec. al XIX-lea: expresie a portului tradițional sau a influențelor?	21
Elena FLOREA- BURDUJA, Alina TOCARCIUC, Svetlana CANGAȘ	Valorificarea tehnicii de croșetare tradițională în accesorii moderne	22
Victor GHILAȘ	Practici vestimentare de altădată în mediul cultural-artistic național. Observații preliminare	23
Natalia GRĂDINARU	Cămașa tradițională în obiceiurile de naștere	24
Irina IJBOLDINA	Elemente ale costumului tradițional bărbătesc rus în fotografiile din an. 1898, de P. M. Kondratsky, „Vederile Chișinăului și a împrejurimilor sale”	25
Ina ISAC	Piese vestimentare tradiționale din blană	26

Doina Virginia IȘFĂNONI	Importanța actualizării informațiilor etnologice despre un element al patrimoniului cultural imaterial din perspectiva strategiilor UNESCO	27
Maria - Alexandra KIS (CICEO)	Promovarea identității naționale prin costumul popular	28
Natalia LAZAR	Portul tradițional – reper identitar și matrice culturală	29
Ludmila MOISEI	Valențe estetice ale portului popular. Cămașa tradițională românească	30
Măriuca NEMEȘ VERDEȘ	Evoluția cămeșii din Maramureșul istoric	31
Diana NICOGLO	Cultura tradițională găgăuză ca sursă de formare a markerilor etnici	32
Dumitru OLĂRESCU	Ornamentul tradițional în formule cinematografice	33
Raisa OSADCI	Costumul tradițional din Republica Moldova: aspecte structurale	34
Svetlana PROCOP	Păpușa „Țiganca” – simbol al percepției romantice a romilor în perioada sovietică	35
Lidia PRISAC	Vestimentația mirilor din RSS Moldovenească (anii 1950–1980): între tradiție și modernizare	36
Victoria ROCACIUC	Portul popular în creația plasticienilor moldoveni în perioada anilor '50 ai secolului XX	37
Elena ȘIȘCANU	Credințe despre haine în mentalitatea tradițională	38
Delia SUIOGAN	Vestimentația ca formă de comunicare – ieri și azi	39
Laura Melinda TĂTĂRAN	Titlul comunicării: Spăcelul codrenesc – sens și evoluție	40
Violeta TIPA	Portul tradițional: conturare a identității personajelor în teatrul de păpuși	41
Alina TOCARCIUC, Elena FLOREA, Svetlana CANGAȘ	Tendențe de valorificare a motivelor ornamentale basarabene în vestimentația actuală	42

Tatiana ZAICOVSCHI	Costumul tradițional femeiesc la lipovenii din Republica Moldova	43
Емилия БАНКОВА	Костюм болгар Молдовы как социокод их истоии и культуры	44
Николай БЕХ	Особенности одежды застенковой шляхты Северо-Восточной Житомирщины конца XIX – начала XX в. (по материалам села Бехи)	45
Румяна ДЕНЧЕВА	Проблемы при подготовке и реализации временной выставки «По одежке встречают...» в РЭМОН «Этыр» (Габрово)	46
Виктор КОЖУХАРЬ	Народный костюм украинцев Молдовы в работах исследователей XIX– начала XXI в.	47
Марина ОЛИЙНЫК	Украинская народная одежда: от проникновения в городскую культуру в середине XIX в. до развития глобализованной традиции в начале XXI в.	48
Людмила ПОНОМАР	Знаковые аспекты традиционной одежды украинцев (по материалам издания «Этнографический образ современной Украины»)	49

Notă:

Comunicările prezentate de către cercetătorii Institutului Patrimoniului Cultural sunt elaborate în cadrul Programelor de Stat:

20.80009.1606.02 – *Evoluția tradițiilor și proceselor etnice în Republica Moldova: suport teoretic și aplicativ în promovarea valorilor etnoculturale și coeziunii sociale.*

20.80009.1606.12 – *Dimensiunea identitară a artelor din Republica Moldova ca factor activ al dezvoltării durabile a societății în contextul dialogului intercultural european.*